

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2018-2019

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Kramářová

**Aspekty činnosti práce vychovatele školní družiny s žáky se
speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností**

Praha 2019

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2018-2019

BACHELOR THESIS

Veronika Kramářová

The work activity aspects of the after-school club educator with pupils who have a special educational disabilities of school skills

On Prague 2019

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Veronika Kramářová

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Poděkovat bych chtěla především mému vedoucímu bakalářské práce, panu PhDr. Zdeňku Mouchovi, CSc. za odborné vedení. Poskytl mi důležitá doporučení a rady, které mi pomohly v psaní bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala paní Michaelě Šaňkové za zprostředkování kontaktů do praktické části.

V Praze dne.....

Veronika Kramářová

Vlastnoruční podpis

Anotace

Tato bakalářská práce představuje aspekty činnosti práce vychovatele ve školní družině, zaměřené na žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část uvádí do tématu školní družina, vychovatel na základní škole a speciálně vzdělávací poruchy školních dovedností, přesněji jde o popis metod a postupů práce s žáky s touto problematikou. Praktická část se zabývá dotazníkem a rozhovorem., jejichž úkolem je prozkoumat odlišné školní družiny a současnou situaci s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností.

Klíčová slova

Vychovatel, školní družina, žák, speciálně vzdělávací poruchy školních dovedností, základní škola, mladší školní věk

Annotation

This Bachelor Thesis deals with educator work activities aspects in the after-school club. It is focused on the pupils with the special education disabilities of school skills. The Bachelor Thesis is divided into two parts. The theoretical part introduces the topics about after school club, educator in primary school and special educational disabilities of school skills. Especially it describes the methods and process of work with the pupils with this problematics. The practical part contains a questionnaire and an interview. The questionnaire and the interview have a task to explore different after school clubs and actual situation of the pupils with the special educator disabilities of school skills.

Keywords

Educator, after-school club, pupil, special educational disabilities of school skills, primary school, younger school age

OBSAH

ÚVOD	9 -
TEORETICKÁ ČÁST	10 -
1 ŠKOLNÍ DRUŽINA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	10 -
1.1 CHARAKTERISTIKA ŠKOLNÍ DRUŽINY	10 -
1.2 FUNKCE ŠKOLNÍ DRUŽINY	11 -
1.3 REŽIM ŠKOLNÍ DRUŽINY	12 -
1.4 PROSTŘEDÍ ŠKOLNÍ DRUŽINY	13 -
2 ŽÁCI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI PORUCHAMI ŠKOLNÍCH DOVEDNOSTÍ A JEJICH MÍSTO V SYSTÉMU PRÁCE ŠKOLNÍ DRUŽINY	15 -
2.1 CHARAKTERISTIKA SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH PORUCH ŠKOLNÍCH DOVEDNOSTÍ	15 -
2.2 VYMEZENÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	18 -
2.3 SYSTÉM PRÁCE S ŽÁKY SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI PORUCHAMI ŠKOLNÍCH DOVEDNOSTÍ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ	19 -
3 AKTIVITY VYCHOVATELE	21 -
3.1 OSOBNOST VYCHOVATELE	21 -
3.2 POŽADAVKY PRO VÝKON AKTIVIT VYCHOVATELE	21 -
3.3 VÝCHOVNÁ PRÁCE VYCHOVATELE	23 -
3.4 VEDOUCÍ VYCHOVATEL	24 -
4 METODY PRÁCE S ŽÁKY SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI PORUCHAMI ŠKOLNÍCH DOVEDNOSTÍ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ	26 -
4.1 METODA MOTIVACE	26 -
4.2 METODA SOCIÁLNÍHO UČENÍ	27 -

4.3 METODA ZÁJMOVÝCH ČINNOSTÍ	- 28 -
4.4 METODA PŘÍPRAVA NA VYUČOVÁNÍ.....	- 30 -
PRAKTICKÁ ČÁST.....	- 32 -
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	- 32 -
5.1 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	- 32 -
5.2 METODA SBĚRU DAT A JEJICH NÁSLEDNÁ ANALÝZA.....	- 33 -
5.3 INTERPRETACE	- 34 -
5.3.1 Dotazník.....	- 34 -
5.3.2 ZŠ a MŠ Weberova	- 45 -
5.3.3 Rozhovor.....	- 46 -
5.4 ZÁVĚRY VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	- 50 -
5.4.1 Závěr dozazníku	- 50 -
5.4.2 Porovnání školních družin	- 53 -
ZÁVĚR.....	- 58 -
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	- 60 -
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	- 62 -

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce jsou aspekty činnosti práce vychovatele ve školní družině se zaměřením na žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností. Zvolila jsem si konkrétní problematiku, neboť jsem zaměstnána ve školní družině jako vychovatelka, kde se setkávám právě s těmito žáky.

Tuto práci mám ráda, jelikož je stále jiná a dá se dělat pořád něco nového. Naplňujícím aspektem je sledování individuality dětí a přemýšlení nad tím, jaký přístup a metodu zrovna zvolit. Člověk má možnost neustálého rozvíjení a čerpat tak nové zkušenosti pro svůj osobní rozvoj. Školní družinu mohou navštěvovat děti s různými typy diagnóz, jejím účelem je smysluplně vyplňovat volný čas a rozvíjet osobnost dítěte. Já jako vychovatel mám za úkol zapojit všechny žáky ve stejné míře do různých aktivit a her, prostřednictvím kterých se vytvoří fungující kolektiv s pozitivní atmosférou.

Moje bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části bakalářské práce vymezují čtyři kapitoly. První kapitola se zabývá školní družinou na základní škole, jde v ní o charakteristiku a popis jejího prostředí, režimu a funkcí. Druhá kapitola, žáci se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností a jejich místo v systému práce školní družiny, definuje speciální vzdělávací poruchy školních dovedností, mladší školní věk a systém práce s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností ve školní družině. Třetí kapitola, s názvem aktivity vychovatele, přibližuje jeho předpokládanou osobnost, požadavky na něj a jeho výchovnou práci. Poslední kapitola teoretické části o metodách práce s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností ve školní družině poukazuje na podpůrné metody, které se s těmito žáky mohou dělat pro rozvoj schopností a dovedností a pro zapojení do kolektivu.

Praktická část se zabývá výzkumem, ke kterému je využit dotazník a rozhovor. Dále je obsahem této části popis školní družiny, jehož cílem je vymezit systém školní družiny a vycházet z něj pak u rozhovoru. Popis vychází ze školní družiny, ve které pracuji. Cílem dotazníku je poukázat na pozitivní rozvoj edukace žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností, na jejich motivaci a na jejich vnitřní vztahy a dynamiku ve skupině. Cílem rozhovoru je porovnat postupy práce vychovatele školní družiny na odlišných školách a zjistit tak podmínky jejich pracovního prostředí.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠKOLNÍ DRUŽINA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

První kapitolou je školní družina na základní škole. Snahou bylo přesně zachytit charakteristiku školní družiny, její funkce, režim a prostředí.

1.1 CHARAKTERISTIKA ŠKOLNÍ DRUŽINY

Školní družina je školské zařízení vzniklé při základní škole nebo samostatně. Zajišťuje sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Probíhá v ní výchovně vzdělávací činnost mimo vyučování zahrnující činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, ale i přípravu na vyučování. (Balková, 2010) Výchovná činnost se orientuje na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. Časové vymezení by se dalo charakterizovat dobou bezprostředně po vyučování a odchodem dětí domů. (Hofbauer, 2004)

Zaměstnancem školní družiny je vychovatel, který se musí řídit odpovídajícími požadavky a pravidly pedagogiky volného času. Zajišťuje výchovu ve školní družině, nikoli jen hlídání dětí. Pro správnou organizaci práce je vždy zvolen vedoucí vychovatel. Vychovatelé dodržují stanovené podmínky:

- personální - odborně vzdělaný pracovník
- materiální - vybavení, prostory
- řídicí a kontrolní - právní vymezení, ustanovení (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková, Pavlíková, 2002)

Cílem školní družiny je na základě výchovy a vzdělávání úspěšně socializovat a všestranně harmonicky rozvinout jedince, prostřednictvím rozumové, mravní, tělesné, estetické a pracovní výchovy. Jde i o vybavení jedince žádoucími vědomostmi, dovednostmi a postoji, což je ale činnost dlouhodobá a obtížná. Výchovu je nutné ve školní družině pojímat i jako specifickou formu primární prevence sociálně patologických jevů. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Primární prevence se může vztahovat na oblasti:

- výchova ke zdravému životnímu stylu, k regulaci chování
- posilování komunikačních dovedností
- zvyšování sociálních kompetencí
- schopnost najít své místo ve skupině a ve společnosti
- formování životních postojů (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Děti jsou ve školní družině rozděleny do oddělení, jejichž počty se během dne mění, jelikož mohou odcházet do kroužků, na doučování, domů atd. Při sestavování oddělení se zohledňuje počet 25 žáků, doporučuje se zapsat nejvýše o pět žáků více. Družina je určena žákům prvního stupně základní školy, obvykle do ní docházejí všichni pravidelně. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

1.2 FUNKCE ŠKOLNÍ DRUŽINY

Školní družiny mají předpoklady k pravidelnému a každodennímu pedagogickému ovlivňování volného času žáků. Školní družina na základní škole plní svou funkci sociální, relaxační, regenerační, kompenzační i výchovnou a to prostřednictvím činností pojmenovaných jako odpočinkové, rekreační, zájmové a přípravné na vyučování. (Holeyšovská, 2009)

Odpočinkové činnosti by měly odstraňovat únavu a mrzutost. Do denního režimu se zařazují nejčastěji po obědě či dle potřeb během dne. Klid může být např. na koberci, v lavici, při aktivitách jako je vybarvování, malování, modelování, předčítání, poslech, hraní stolních her apod. Organizace této činnosti plní psychohygienické poslání. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Rekreační činnosti slouží k regeneraci sil, převažuje u nich aktivní odpočinek s náročnějšími pohybovými, sportovními, turistickými nebo manuálními prvky. Podle podmínek mohou být realizovány venku nebo vevnitř, probíhají jako organizovaná či spontánní činnost a to ve skupinách nebo samostatně. Hry bývají většinou rušnější, což nelze považovat za nekázeň, ale za možnou relaxaci po soustředění ve škole. (Holeyšovská, 2006)

Zájmové činnosti rozvíjí osobnost dítěte, umožňují seberealizaci a rozvoj dovedností. Představují činnosti skupinové nebo individuální a aktivity jsou organizované či spontánní.

Dominuje vlastní aktivita dětí, která přináší radost a uspokojení. Vlastní aktivity vycházejí ze zájmů a zahání tak pocit nudy. (Holeyšovská, 2006)

Příprava na vyučování zahrnuje činnosti související s plněním školních povinností, není ale stanovena jako povinná činnost školní družiny. Obsahuje vypracovávání domácích úkolů, procvičování učiva formou didaktických her, získávání doplňujících poznatků při praktických činnostech a ověřování či upevňování školních poznatků v praxi. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

1.3 REŽIM ŠKOLNÍ DRUŽINY

Časové rozvržení a uspořádání činností školní družiny na základní škole se řídí požadavky psychohygieny. Při sestavování režimu je nezbytné přihlížet k biorytmům člověka. Vhodné je tedy pak volit aktivity dle výkonnosti dětí. Zvýšená únava je hlavně po vyučování, kdy děti potřebují snížené psychické aktivity, projevuje se zvýšená potřeba pohybu jako kompenzace dlouhého sezení při vyučování. Na základní škole se můžeme setkat se školní družinou ranní a školní družinou odpolední. (Holeyšovská, 2006)

V ranní družině jsou zařazovány klidné a nenáročné činnosti odpočinkového charakteru, které probíhají spíše individuální formou. Je vhodné děti nezatěžovat před začátkem školní výuky, spíše je motivovat a naladit pozitivní náladou.

V odpolední družině neboli po vyučování a po obědě, dochází k velkému poklesu výkonnosti, jsou zde vhodné fyzicky i psychicky nenáročné činnosti odpočinkového charakteru. Mohou být hromadné, skupinové či individuální. Po době klidného odpočinku následují činnosti zaměřené na pohyb a rekreaci, pohybové aktivity je nejlepší vykonávat ve venkovním prostředí. Po třetí hodině odpoledne je vhodná náročnější činnost, např. příprava na vyučování nebo systematictější zájmové aktivity. Jestliže žák zůstává ve školní družině i v pozdních odpoledních či podvečerních hodinách, je dobré zařadit opět odpočinkové a rekreační činnosti spíše spontánního charakteru. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Vychovatel vychází z obecných pedagogicko-psychologických poznatků, konkrétních podmínek školní družiny i ze znalosti individuálních zvláštností dítěte. Musí se naučit přizpůsobovat a občas tak pozměnit předem naplánovaný program, neboť děti mladšího školního věku často potřebují střídat činnosti. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

1.4 PROSTŘEDÍ ŠKOLNÍ DRUŽINY

Důležitou součástí školní družiny je vytvoření takového prostředí, které je nestresující, funkční a dává příležitost k seberealizaci. Mělo by navozovat pocit bezpečí a radosti, umožňovat odpočinek a nabízet široké spektrum aktivit. Hlavní je interakce všech zúčastněných činitelů prostřednictvím empatie a otevřených vztahů. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Vnitřní prostory školní družiny by měly odpovídat svým vybavením a uspořádáním potřebám dětí mladšího školního věku. Hlavním kritériem uspořádání nábytku je bezpečnost dětí a dostatečný prostor pro jejich pohyb, volného prostoru by mělo být co nejvíce. Nábytek také musí odpovídat výškovým proporcím dětí a je nutné ho udržovat dle hygienických norem, to znamená čisté. Úsek vyhrazený na hraní na podlaze, vyžaduje pokrytí kobercem, polštáři nebo podložkami. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Každé oddělení školní družiny by mělo mít svou místnost pro hernu a prostory pro uložení hraček a dalších pomůcek. Jestliže je využit školní nábytek, je vhodné ho odlišně barevně upravit. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002) Do celkového vybavení a pomůcek školní družiny by se daly zahrnout:

- stolní hry
- stavebnice
- sportovní náčiní
- výtvarné pomůcky
- časopisy a knihy
- hudební nástroje
- audiovizuální technika

Pozornost je důležité věnovat i venkovním prostorům školní družiny, které by měly poskytovat např. sportovní hřiště, atria, dvorky, pískoviště apod. Venkovní prostory doplňují branky, koše na házení, prolézačky, houpačky, pomůcky na pískoviště apod.

Dobrou vizitkou školní družiny je mobilní výzdoba, která ukazuje výsledky tvořivosti dětí. Měla by se obměňovat, aby byla vidět jejich práce za celý školní rok. Děti jsou tak motivováni k dalšímu tvoření neboť se rádi dívají na své výtvary a chlubí svými úspěchy.

Prezentaci výrobků, výtvorů a činností lze také uskutečnit přes webové stránky. To už ale pak záleží, zda konkrétní družina má tyto možnosti.

Školy by správně měly mít i místnosti sloužící jako kabinety pro vychovatele. Jelikož vychovatel potřebuje stejné zázemí jako všichni ostatní pracovníci škol.

2 ŽÁCI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI PORUCHAMI ŠKOLNÍCH DOVEDNOSTÍ A JEJICH MÍSTO V SYSTÉMU PRÁCE ŠKOLNÍ DRUŽINY

V následujících podkapitolách se přibližuje problematika žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností ve školní družině. Podkapitolami jsou charakteristika speciálních vzdělávacích poruch školních dovedností, vymezení mladšího školního věku a systém práce s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností ve školní družině. V charakteristice se dále ještě popisuje problematika dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie a dyspinxie.

2.1 CHARAKTERISTIKA SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH PORUCH ŠKOLNÍCH DOVEDNOSTÍ

Diagnostika speciálních vzdělávacích poruch školních dovedností probíhá v pedagogicko-psychologických poradnách, speciálně-pedagogických centrech, předškolních a školních zařízeních a v rodině dítěte. Ke stanovení diagnózy se používá kritérium významného rozdílu mezi kognitivními předpoklady a aktuálním výkonem v konkrétní vzdělávací oblasti. (Mertin a Kucharská, 2007)

Za základní etiologickou charakteristiku speciálních vzdělávacích poruch školních dovedností bývá považována dysfunkce centrálního nervového systému a neschopnost integrovat více mentálních funkcí do jednoho učebního cíle. Projevuje se obtížemi při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a v oblasti matematické. Tyto potíže se mohou objevovat souběžně i s jinými hendikepujícími podmínkami. (Kocurová, 2001)

Podle mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace se rozdělují specifické vývojové poruchy školních dovedností následovně:

- specifické poruchy čtení
- specifické poruchy psaní
- specifické poruchy počítání
- smíšená porucha školních dovedností
- jiné vývojové poruchy školních dovedností

- vývojové poruchy školních dovedností nespecifikované (Renotierová, Ludíková a kol., 2006)

System běžně užívaný na našem území, rozlišuje speciální vzdělávací poruchy školních dovedností na dyslexii, dysgrafii, dysortografii, dyskalkulii, dyspraxii a dyspinxii. (Smečková, 2013)

Dyslexie

Dyslexii můžeme charakterizovat jako specifickou poruchu čtení. (Kocurová, 2001) Projevuje se problematickým osvojováním čtenářských dovedností pomocí běžných výukových metod. Dochází k obtížím s vytvořením spojení mezi slyšenou hláskou a viděným písmenem. Identifikace je nezbytná pro zajištění objektivní diagnostiky a pro rozlišení od obdobných projevů pseudodyslexie. Pseudodyslexie je takzvanou nepravou dyslexií a můžeme ji odstranit zásahem do vyvolávajících vnějších podmínek. (Matějček, 1995) Nejčastějšími projevy dyslexie bývá:

- domýšlení textu
- odříkávání textu z paměti
- selhání při čtení změněného textu
- odhadování slov
- dvojí čtení (dítě si slovo potichu slabikuje a až pak vysloví)
- poruchy čtení s porozuměním (Müller, 2004)

Dysgrafie

Dysgrafie je specifická porucha psaní. (Kocurová, 2001) Představuje problém, jelikož je vázána na estetickou úroveň psaní. Nejtypičtější projevy spojené s dysgrafií zahrnují:

- neschopnost udržet písmena na řádce
- nestejná velikost grafémů
- roztřepané nebo rozmazané písmo
- neschopnost napodobit tvar písmene
- opačný sklon písma (Müller, 2004)

Dysortografie

Dysortografie je specifickou poruchou pravopisu. (Kocurová, 2001) Nelze ji vysvětlit jako neosvojení si daných gramatických pravidel mateřského jazyka. Projevy jsou většinou vázány na specifické poruchy řeči a dyslektické nebo dysgrafické obtíže. Mezi nejčastější dysortografické chyby patří:

- opomíjení psaní diakritických znamének
- obtíže v rozlišování slabik, které se liší tvrdostí
- přehazování pořadí, přidávání či vynechávání písmen ve slově
- záměny písmen tvarově nebo zvukově podobných
- problém s určováním konců a začátků slov a vět (Renotiérová, Ludíková a kol., 2006)

Dyskalkulie

Dyskalkulii lze definovat jako specifickou poruchu matematických funkcí. (Kocurová, 2001) U diagnostiky je nutno pečlivě zjistit, jakým způsobem dítě při řešení úlohy postupuje. V některých případech se totiž může jednat o prostý omyl nebo o kalkulastenii, jež je ovlivnitelná mírnou dopomocí učitele a nevyžaduje speciální postupy. Mezi základní projevy dyskalkulie patří:

- neschopnost označit množství, operační znaky, matematické úkony
- porucha manipulace se symboly, tvary, číslicemi, operačními znaménky
- špatné čtení symbolů a čísel, zrakové záměny
- problémy s psaním, kreslením a rýsováním čísel a symbolů
- neschopnost provádět základní matematické operace
- obtíže s chápáním matematických pojmů, vztahů a principů (Müller, 2004)

Dyspraxie

Dyspraxie je specifická porucha schopnosti vykonávat složitější úkony. Nejčastějším příkladem je neobratnost. (Kocurová, 2001) Projevy se promítají v poruchách koordinace pohybů a rovnováhy. Dítě se celkově jeví jako nešikovné a nedokáže se motoricky orientovat na vlastním těle. Setkáváme se s tím např. v oblastech oblékání, jedení, sportování, malování, psaní apod. Dítě může i nejistě určovat pravou a levou stranu. (Müller, 2004)

Dyspinxie

Dyspinxie je specifická vývojová porucha kreslení a malování. Patří k méně často diagnostikovaným, poněvadž je obtížně zhodnotitelná. (Renotírová, Ludíková a kol., 2006)

Nápadnými projevy jsou:

- neefektivní rozvržení kresebné plochy
- silný tlak na tužku
- neproporcionalita jednotlivých nakreslených objektů
- časté opravy, gumování
- roztřesené linie, neúhledný projev (Müller, 2004)

2.2 VYMEZENÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Děti navštěvující školní družinu se řadí do věkové kategorie mladšího školního věku. Mladší školní věk je vymezen přibližně od 6 do 11 - 12 let. Každé dítě má odlišné vrozené předpoklady a prostředí, ve kterém vyrůstá. Lze však obecně charakterizovat jejich věkové zvláštnosti. (Langmeier a Krejčíková, 2006)

Pro toto období je typický klidný vývoj bez hlubokých krizí, realistický vztah k věcem, lidem i událostem, konkretismus a kladný postoj k autoritám. Hlavním znakem je střízlivý realismus, neboť dítě chce pochopit okolní svět a věci v něm doopravdy jak jsou. (Langmeier a Krejčíková, 2006) Stále se projevuje určitá labilita nervové soustavy, která se odráží zejména v kolísání pozornosti i v nestálosti zájmů. V některých oblastech se již může projevit nadání či talent. (Holeyšovská, 2009)

Osobnost je extravertně zaměřena a utváří se v průběhu celého období. Pro její zdravý rozvoj jsou velmi významné kladné citové vztahy, na základě kterých se utvářejí charakterové vlastnosti a postoje. (Holeyšovská, 2009) Značný vliv na formování psychiky má škola, která skutečně poznamenává rozhodujícím způsobem osobnost dítěte, svými nároky silně ovlivňuje rozumový, citový, volní, sociální i tělesný vývoj. (Langmeier a Krejčíková, 2006)

K formování kladných morálních vlastností přispívá:

- učení
- hra
- práce

Učení je nejvýznamnější činností mladšího školního věku, uspokojuje dětskou zvědavost, která bývá velmi typická. Uskutečňuje se spontánně i záměrně při vyučování nebo při přípravě na něj. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Hra má stále velký význam jako v předškolním věku, mění se však její charakter, je realističtější, méně fantastická, promyšlenější, plánovitější a složitější. Děti si více hrají ve skupinách a při hře spolupracují. Přibývají hry s pravidly, zejména pohybové. Z tvořivých her jsou oblíbené konstruktivní a námětové. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Práce může mít podobu sebeobsluhy a pomoci. Děti nejčastěji pomáhají kamarádům nebo v domácnosti, z toho pak vyplývají kolektivní aktivity formou spolupráce a prospěšné činnosti pro širší veřejnost. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

2.3 SYSTÉM PRÁCE S ŽÁKY SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI PORUCHAMI ŠKOLNÍCH DOVEDNOSTÍ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

Téměř každá základní škola nabízí školní družiny ve svém systému. Družiny jsou myšleny pro žáky prvního stupně a mohou je navštěvovat všichni bez rozdílu, neboť jak ve třídě, tak i v družině se již běžně setkáváme s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností.

Školní družina je místem, kde se děti schází po konci jejich vyučování, slouží ke smysluplnému naplnění jejich volného času. Její provoz se dělí na ranní a odpolední, rozmezí časů se liší dle konkrétních škol. Nemusí ji navštěvovat každý žák základní školy, ovšem od první do třetí třídy se předpokládá účast většiny. Ve vyšších třídách se děti učí samostatnosti, takže do ní chodí buď omezeně, nebo vůbec.

Aby byl žák přijat do systému školní družiny, musí být odevzdána řádně vyplněná přihláška a provedena platba na celý školní rok. Jestliže vše proběhne v pořádku, žák je zapsán do školní družiny. Pokud je škola větší, může se školní družina dělit ještě na oddělení, z důvodu přijmutí většího počtu žáků, pak je tedy žák přiřazen do jednoho z nich.

Přihláška do školní družiny by měla obsahovat:

- časy odchodů dětí
- osobní údaje
- zdravotní problémy
- seznam osob, které mohou vyzvedávat dítě

Cílem školní družiny je absolutně začlenit žáky se speciálními vzdělávacími poruchami, přijmout je a akceptovat. Integrace spočívá v zajištění výchovy a vzdělání těmto žákům podle jejich specifických potřeb. Rozvoji prospívá, když jsou se svými vrstevníky v co možná nejvyšší možné míře. (Pipeková a kol., 1998) Je důležité u nich také budovat kompenzační mechanismy a naučit je se svým defektem žít. (Kocurová, 2001)

Za chod školní družiny odpovídá vychovatel, u kterého se předpokládá odpovídající vzdělání této profese. Základem jeho práce je seznámení se s diagnostikami dětí, u kterých se vyskytují jisté potíže a následně z toho vycházet celý školní rok. Vycházet musí z takzvaných celoročních tematických plánů práce, v němž se zvolí určitý námět, který se postupně zpracovává z různých hledisek. Jsou jen orientačním materiálem, který uvádí, na co se v daném roce zaměřit. Hlavní jsou podrobnější plány, měsíční, případně týdenní, kde se přímo upřesňuje, čím se zabývat v jednotlivých obdobích. (Balková, 2010)

Rozvržení práce vychovatele do jednotlivých plánů ovšem není jedinou součástí jeho práce s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností. Musí dále spolupracovat s třídním učitelem nebo jinými pracovníky, aby se průběžně informoval o aktuálním stavu těchto jedinců, kteří vyžadují individuální přístup.

3 AKTIVITY VYCHOVATELE

Kapitola o aktivitách vychovatele blíž popisuje osobnost vychovatele, požadavky pro výkon aktivit vychovatele, výchovnou práci vychovatele a vedoucího vychovatele. V podkapitole o požadavcích pro výkon aktivit vychovatele se definují: vzdělanostní předpoklady, způsob vystupování a další vzdělávání vychovatele.

3.1 OSOBNOST VYCHOVATELE

Základem úspěšné práce ve školní družině je ztotožnění se s rolí vychovatele. Vychovatel by měl mít vysokou míru empatie, organizační schopnosti, mravní vědomí odpovídající společensky uznávaným hodnotám, životní optimismus a smysl pro humor. Na základní situace vyžadující speciální pedagogickou připravenost musí reagovat automaticky a hned v dané situaci. Krizové chvíle či kázeňské problémy dětí ve svém oddělení řeší sám nebo konzultuje s vedoucím vychovatelem, třídním učitelem, ředitelem školy či výchovným poradcem. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Prospěšná výchova může probíhat pouze v klidné, radostné a pohodové atmosféře. O tom, zda bude opravdu úspěšná, nerozhoduje představa a naučené modelové situace, ale reálná schopnost přiměřeně a funkčně v určitých situacích jednat. (Hájek, Pávková a kol., 2003) Vychovatel tedy musí umět vytvořit příznivé sociální klima ve skupině dětí, dokázat se do nich vcítit, jednat s nimi efektivně jako s partnery, hrát si s nimi, motivovat a navozovat široké spektrum rekreačních a zájmových činností.

Na základě motivace se vyhledávají především kladné momenty, což je velmi důležité. Motivace dopomáhá k posílení vztahu ke spolužákům, k aktivitám vykonávaných ve školní družině, k vychovateli, ale i k celému školnímu zařízení. (Balková, 2010) Působí na vzbuzování zájmu o činnosti a na podporu sebevědomí či pozitivních stránek osobnosti dětí. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

3.2 POŽADAVKY PRO VÝKON AKTIVIT VYCHOVATELE

Vychovatelé musí pro výkon své profese splňovat jisté požadavky. Mezi ty nejzákladnější patří vzdělanostní předpoklady, reprezentativní vzhled, vhodný způsob vystupování a ochota doplňovat si vědomosti dalším vzděláváním.

Vzdělanostní předpoklady

Vychovatel by měl mít všeobecný přehled minimálně na úrovni středoškolského vzdělání. Ze všeobecného přehledu vyplývají pedagogické metody, postupy a zásady, které umí průběžně uplatňovat v každodenní výchovné práci. Předpokládají se znalosti v oblasti psychologie, biologie dětí mladšího školního věku a bezpečnost práce s dětmi. Dále musí znát osnovy, učební plány a metodiku výuky žáků ze svých oddělení, aby jim uměl poradit při případných přípravách na vyučování. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Vychovatel potřebuje ovládat širokou škálu volnočasových aktivit vhodných pro děti a průběžně si během praxe repertoár nabídky doplňovat. Předpokladem úspěchu jsou dovednosti v různých zájmových oblastech, ale stejně důležitá je schopnost v těchto oblastech děti vést, podněcovat je a rozvíjet. Z pedagogického hlediska je podstatná hlavně znalost metodiky jejich vedení. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková, Pavlíková, 2002)

Vzhled

Posuzování vychovatele začíná vnějším vzhledem, neboť říká se, že šaty dělají člověka. Vhodné oblečení patří ke kultuře a k pedagogické profesi, která je založená na styku s lidmi. Oblečení vytváří první dojem a vizitku o člověku. Mělo by být pohodlné a čisté, aby nebránilo v činnosti s dětmi, ovšem nesmí působit jako oblečení domácí. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Šperky by při kontaktu s dětmi neměly ohrožovat jejich bezpečnost. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011) Líčení a užívání kosmetiky určitě není zakázáno, ale musí být přiměřené. Rozhodně není reprezentativní výrazné, nadměru nápadné a agresivní líčení.

Způsob vystupování

Správné držení těla podtrhuje přirozenou autoritu a podporuje správné dýchání při komunikaci. V komunikaci je důležité mít posazený hlas tak, aby zvládl celou skupinu dětí, aniž by se křičelo. Síla hlasu není vždy optimálním prostředkem k získání pozornosti. Nižší polohy jsou důvěryhodnější, vzbuzují větší respekt a lépe se poslouchají. Intonace musí být klidná a ne monotónní. Vychovatel potřebuje mít bohatou slovní zásobu, umět volit srozumitelná slova, znát spisovná slova, správně naladit tempo řeči. Pokyny musí formulovat přiměřeně věku a chápání dětí. Při komunikaci s dětmi navazuje oční kontakt, ale jen

přiměřený, poněvadž soustředěný pohled do očí může působit agresivně. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Gesta s mimikou zvyšují účinnost a srozumitelnost slovního projevu. Výraz tváře je často výmluvnější než pouhá souvětí. Úsměvem se může vyjádřit souhlas nebo pochvala. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Další vzdělávání

Důležitou součástí profese vychovatele je celoživotní vzdělávání, které zahrnuje obohacování, doplňování a rozšiřování si vědomostí a dovedností. Mohou se k tomu využít různé přednášky, výcviky nebo školení. Vhodné je obohacovat zejména:

- metodiku obecnou a spojenou s vyučováním
- dovednosti komunikační, organizační a hodnotící
- zájmové činnosti a kreativitu
- výchovu mimo vyučování
- práci s talenty
- bezpečnost práce
- právní vědomí
- odolnost vůči stresu (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Volnočasové aktivity vyžadují zvýšenou míru odborné připravenosti a osobnostní vyzrálost. Při zvyšování kvalifikace se nejedná jen o rozšíření námětů, ale také o to, jak tyto činnosti navozovat a vést. (Hofbauer, 2004) Jestliže vychovatel nedoplňuje své znalosti a dovednosti, vede to k stereotypnosti jeho činnosti.

3.3 VÝCHOVNÁ PRÁCE VYCHOVATELE

Úspěšným výkonem výchovné práce vychovatele se předpokládá pozitivní vztah k dětem. Během každodenního pedagogického působení se tvoří mezi vychovatelem a dětmi jakási spojitost, která působí na vývoj osobnosti dítěte buď kladně, nebo záporně. Jestliže vychovatel zvolí správné taktiky, vzbudí u dětí citovou odezvu a důvěru, která se může přenést na příznivý vztah k celému školnímu zařízení, které dítě navštěvuje. Výchovně-vzdělávací působení by mělo být bráno přirozeně, zajímavě a radostně. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Pracovní náplň vychovatele je součástí pracovní smlouvy nebo jiného vnitřního dokumentu školy. Vychází z obecného poslání školní družiny a místních podmínek. Vychovatelé školní družiny mají určenou přímou výchovnou činnost 28 – 30 hodin týdně. Přesný počet hodin výchovné práce stanovuje ředitel podle provozu družiny. Stanovenou míru výchovné práce nelze doplňovat hodinami vyučování, je nutné na to uzavřít zvláštní pracovní smlouvu. Do přímé výchovné práce s dětmi se zahrnuje:

- výchovně-vzdělávací práce
- výchovné činnosti
- organizované činnosti (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Pro naplnění 40,5 hodin práce vychovatele existuje také nepřímá výchovná činnost, jež obsahuje:

- přípravu
- vedení dokumentace a administrativy
- zajišťování materiálů a péče o něj
- účast na poradách, školeních, seminářích, schůzkách
- kontakt s rodiči (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Součástí aktivit vychovatele školní družiny bývají také jiné činnosti nezařazené do přímé či nepřímé výchovné práce s dětmi. (Hájek, Pávková a kol., 2003) Jsou to převážně různé zájezdy a výlety za kulturou. Tyto akce musí být schváleny vedením školy.

3.4 VEDOUcí VYCHOVATEL

Vedoucí vychovatel je jmenován ředitelem, který určí sníženou míru jeho přímé výchovné povinnosti. Jmenování má sloužit ke zlepšení organizace práce školních družin. Řízení může být buď ředitelem, nebo zástupcem ředitele. K práci vedoucího vychovatele patří plnění průběžných úkolů a zajišťování organizačních, koordinačních a metodických činností, což musí vycházet z konkrétních místních podmínek a právních norem. Úkolem je tedy:

- účastnit se porad vedení školy
- odpovídat za úroveň výchovně-vzdělávací práce a vybavení školní družiny
- koordinovat jednotlivá oddělení
- provádět pedagogicko-organizační opatření

- kontrolovat ostatní vychovatele a dokumentaci školní družiny
- zajišťovat pomůcky a materiál
- sledovat nabídku vzdělávacích akcí
- vést porady vychovatelů
- rozdělovat a zapisovat žáky do oddělení
- řešit stížnosti (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Celoroční plán školní družiny má také na starost vedoucí vychovatel, slouží k řízení a kontrole činnosti. Schvaluje ho ředitel, forma ani časové úseky nejsou legislativně dány. Je součástí celoročního plánu školy. Podle místních podmínek se vyžadují pololetní, čtvrtletní nebo měsíční plány, záleží, jak je to stanoveno v systému konkrétní školy. (Balková, 2010)

Výhodnější je zpracovat rámcový roční plán s určitým tématem, podle toho vycházet v jednotlivých měsících a rozvrhnout si tak aktivity. Dobře formulovaný plán minimalizuje stereotypnost a napomáhá stanovování si cílů výchovného působení. (Balková, 2010)

V plánech bývá zahrnuto hlavní zaměření označené názvem a k tomu pak odpovídající činnosti:

- výtvarné, rukodělné
- odpočinkové, klidové
- hudební, taneční
- vycházky, výlety, exkurze
- příprava na vyučování (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Další náležitostí celoročního plánu jsou prostory, které družina neboli konkrétní oddělení může využívat. To znamená, že na každý den se určí, jaká místa budou mít k dispozici. Jedná se o prostory venkovní, v budově nebo v okolí školy.

4 METODY PRÁCE S ŽÁKY SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI PORUCHAMI ŠKOLNÍCH DOVEDNOSTÍ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

V této kapitole se definují metody pro práci s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností. Metodami jsou: metoda motivace, metoda sociálního učení, metoda zájmových činností a metoda příprava na vyučování. Metoda zájmových činností dále přibližuje sportovní a tělovýchovné činnosti, výtvarné a pracovní činnosti, hudební a taneční činnosti, literárně-dramatické činnosti a přírodovědné a společenskovední činnosti.

4.1 METODA MOTIVACE

Základní podmínkou pro zapojení žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností do všech aktivit školní družiny je motivace. (Balková, 2010) Jestliže je žák správně motivován, je schopný se aktivně a se zájmem zapojovat. Je tedy důležité vyvolat u dítěte zájem a podpořit následující potřeby:

- bezpečí a jistoty
- lásky a citové odezvy
- seberealizace, pochvaly a uznání
- nových zkušeností
- poznávání (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková, Pavlíková, 2002)

Důležitým bodem motivování je hodnocení jedince. Dítě je neustále motivováno k vyhodnocování a srovnávání sebe a druhých. Na základě hodnocení pedagog vyvolává potřebu a současně ukazuje cestu, jak ji uspokojit. Je důležité oceňovat nejen výsledky, ale i průběh činnosti, aby se u dítěte posilovalo a vytvářelo vědomí úspěšnosti. Úspěšnost motivace je dána zejména očekáváním úspěchu a ocenění. Uspěje-li dítě v některé činnosti, má tendenci tuto činnost opakovat, když neuspěje, přenáší svůj zájem jinam. Vychovatel vychází z kladných zkušeností dítěte a současně udržuje určitou hladinu napětí i očekávání. Žák tedy může posuzovat své chování a mít potřebu ho udržet nebo vylepšovat. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Motivace by měla dětem odpovědět na otázku, proč danou činnost mají vykonávat. Aktivita dítěte nemůže být vynucena, ale vyvolána. Musí aktivizovat a posilovat žádoucí chování. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

4.2 METODA SOCIÁLNÍHO UČENÍ

Příčinou speciálních vzdělávacích poruch školních dovedností mohou být vnější podmínky, v nichž děti vyrůstají. Je tedy důležité již od malička dětem vysvětlovat sociálním nerovnosti v populaci, jako např. vyskytující se chudoby a bohatství, důsledky kriminality a zdravotní, sociální a sexuální orientace. (Pokorná, 2010) Proto je dobré se ve školní družině formou zábavy zaměřit na sociální učení, které zároveň podporuje mentální rozvoj a emocionální zralost.

Mezi žáky vzniká mnoho konfliktních situací, úkolem vychovatele je učit předcházení těmto sporům. Ve školní družině jsou hlavní součástí zejména sociální dovednosti. Vychovatel nejde o školní výkon, ale zejména o kvalitu sociálních vztahů k vrstevníkům, zejména tak u žáků se speciálními vzdělávacími poruchami. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011) Měli by být vedeni k osvojování si základních sociálních dovedností, které zahrnují schopnosti:

- požádat o jakoukoli pomoc
- zahájit rozhovor s druhým
- odmítnout nebo nesouhlasit
- pochválit
- přijmout pochvalu, nesouhlas
- odolat nevhodným vlivům vrstevníků (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Sociálním učením si jedinec osvojí různé návyky, reakce, postoje, hodnoty, způsob komunikace atd. K upevnění se může využít například nápodoba modelové sociální situace, hra sociálních rolí, přenos sociálních dovedností a zpětná vazba. Děti se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností komunikují s vrstevníky méně často a vykazují více negativní způsoby než jejich spolužáci. Vychovatel tak může používat speciálně-pedagogické přístupy, aby integroval žáky do kolektivu. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

Sebeobslužné činnosti se zaměřují na vedení žáků k samostatnosti. Podstata spočívá v pěstování hygienických a kulturních návyků a slušného jednání s lidmi. Tyto návyky formují mravní vlastnosti. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002)

Veřejně prospěšné činnosti vyznačují uvědomělé vykonávání takové práce, která prospívá ostatním lidem. Jsou výchovným prostředkem, který ovlivňuje biologický, psychický i sociální rozvoj žáků. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002)

Ke správnému sociálnímu učení je také třeba, aby se žák učil vlastního sebepojetí, které usnadňuje pochopit vlastní já. Mezi základní metody budování sebepojetí patří:

- objevení silných stránek
- zjišťování, kdo jsem já
- akceptování vlastního těla
- stanovování cílů a hodnot
- vyjasnění vztahů s ostatními (Canfield a Wells, 1995)

4.3 METODA ZÁJMOVÝCH ČINNOSTÍ

Aktivity podporují všestranný rozvoj jedince a jsou spjaty stvůrcí a veřejně prospěšnou činností kolektivu. (Hofbauer, 2004) V mladším školním věku je tedy důležité vyhledávat aktivity všeho druhu, neboť děti pomalu zjišťují, co je baví a čemu by se chtěly věnovat.

Sportovní a tělovýchovné činnosti

Pohybové aktivity mají preventivní a motivační charakter. Pro žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností jsou pohybové aktivity dobrou cestou k začlenění do kolektivu nebo výborný způsob jejich seberealizace. Socializace se uskutečňuje v průběhu her, kdy žáci prožívají vypjaté okamžiky, během kterých se více sblíží a prožívají radostné a pohodové chvíle bez stresu. (Holeyšovská, 2009) Pohyb zlepšuje také komunikaci a psychiku, určitými pohyby je možné podnítit ke spolupráci různé oblasti mozku. (Bartoňová, 2010)

Úkolem vychovatele je posilovat v žácích pozitivní vztah k pohybovým aktivitám, učit je znalostem pravidel a zásad, podporovat spolupráci ale také slušné chování během pohybových her. S dětmi je důležité pracovat i na přijímání prohry vhodnými způsoby. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Výtvarné a pracovní činnosti

Příkladem výtvarné činnosti může být spontánní kresba, která úzce souvisí s psychikou dítěte. Můžeme tak zjistit na základě žákova projevu stupeň intelektuálního vývoje a postoje, zejména citové vztahy. Soutěže využívající výtvarné techniky mohou pozitivně začlenit žáky se speciální vzdělávacími poruchami školních dovedností. Žáky je dobré učit pozorně se dívat okolo sebe tak, aby byli schopni stvořit užitečnou věc i z vyřazeného materiálu nebo v přírodě z kusu dřeva, kamínků, mechu apod. Materiál k výrobě se dá v podstatě získávat všude a můžeme tím podpořit pozitivní náhled na životní prostředí. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Pracovní činnosti mají ve vývoji dětské osobnosti nezastupitelné místo. Jejich význam se klade zejména na rozvoj jemné motoriky. Rukodělné činnosti podporují schopnost soustředění, dítě se učí vést svou práci až k požadovanému cíli. Rozvíjí tvořivost, trpělivost, pečlivost, přesnost, estetické a prostorové citění a pracovní dovednosti a návyky. (Holeyšovská, 2009)

Hudební a taneční činnosti

Hudba má v životě člověka mnoho funkcí. Ve školní družině může sloužit k poslechu, tanci a k živému hudebnímu projevu. Jde o to, aby žáci chápaly hudbu jako součást života, která pozitivně obohacuje duševní pohodu. (Holeyšovská, 2009) Žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností může pravidelně vyhrazený čas na hudbu vést k určitému návyku. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Tanec je aktivnější formou vnímání, učí žáky respektovat rytmus a tempo. Jde o aktivní prožívání pohybem. Taneční projev je viditelným znamením, jak děti hudbu cítí a prožívají. Tanec je kontaktní záležitostí, vytváří tedy bližší vztahy v kolektivu. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Zpěv a hra na nástroje podporuje paměť žáků, ale i příjemnou relaxační atmosféru. Hudební nástroj může obstarat doprovod k písničce nebo doprovodit cvičení či tanec. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Literárně-dramatické činnosti

Dramatická výchova poskytuje přímou zkušenost, to znamená, že dítě nedostává pouze strohé informace, ale i pocity a prožitky pojící se k určitým navozeným situacím. Cílem je rozvoj osobnosti žáka, především jeho schopnosti jako tvořivost, představivost, komunikativnost, ale hlavně tolerance vůči ostatním. Dramatické činnosti jsou prostředkem tvorby divadelního představení nebo jiné veřejné prezentace, můžeme je rozdělit na hry:

- s živým pohybem
- psychomotorické
- na soustředění pozornosti (Holeyšovská, 2009)

Literární výchova se pojímá poslechovými činnostmi, prací s knihou či dětskými časopisy a jejich prohlížením. Tyto aktivity mají podporovat výchovu ke čtenářství. Předčítání dětem slouží jako odpočinková činnost, následně je pak vhodné pohovořit o textu s dětmi. Otázky, které vychovatel klade, mají podněcovat k širšímu slovnímu projevu. (Hájek, Pávková a kol., 2003)

Přírodovědné a společenskovední činnosti

Přírodovědné činnosti vedou k prohlubování vědomostí o dění v přírodě a pěstují vztah k její ochraně. Náplň by měla vycházet z toho, že jsou žáci schopni osvojit si poznatky o živočiších, rostlinách a neživé přírodě, plus některé dovednosti v péči o ně. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002)

Společenskovední činnosti vedou k poznání aktuálního společenského dění a i některých historických souvislostí. Pěstují vztah k vlasti, mateřskému jazyku a tradicím národa. Základní oblasti jsou výchova k vlastenectví, partnerství, rodičovství, sběratelství a jazykovědě. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002)

4.4 METODA PŘÍPRAVA NA VYUČOVÁNÍ

Učení bývá oblastí, v níž se výrazně projevují sociální rozdíly mezi žáky. Předpoklad pro jejich odstranění může školní družina vytvářet vyrovnáváním odlišných podmínek, určitou pomocí. Aby se příprava stala zajímavou, je třeba ji odlišovat od vyučování. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002)

Úkolem přípravy na vyučování je procvičování, opakování, prohlubování a upevňování poznatků. Při stanovení obsahu je nutné respektovat potřeby školního vyučování, věkové zvláštnosti a hygienické zřetele. Důležitá je těsná návaznost na vyučování a vzájemná spolupráce učitele a vychovatele. (Holeyšovská, 2009)

Formy přípravy na vyučování se mohou dělit na hromadné, skupinové nebo individuální. Správná volba těchto forem závisí na konkrétních činnostech. Tyto činnosti se dají rozdělit na formy:

- písemné
- didaktických her
- praktického využití poznatků (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002)

Písemné přípravy jde pojmout i hrami ve skupinách nebo jiným zábavnějším způsobem, než je jen psaní domácích úkolů.

Didaktické hry jsou pro děti přitažlivou formou procvičování učiva, poněvadž umožňují při své vzdělávací funkci psychické uvolnění a jsou vhodnou protiváhou školního vyučování. Podporují soustavné upevňování školních poznatků, aniž by žáci pociťovali únavu z opakovaných činností. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002)

Při konkrétních činnostech v praxi žáci plní praktické úkoly zájmového či společensky prospěšného charakteru. Žáci si ověřují a prohlubují získané poznatky. Uskutečňují se např. při vycházkách, exkurzích, výletech a akcích. (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková a Pavlíková, 2002)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce obsahuje kvantitativní výzkum, který byl uskutečněn metodou dotazníku a kvalitativní šetření prostřednictvím rozhovoru. V podkapitolách přibližuji cíle a výzkumné otázky, metodu sběru dat, analýzu dat, interpretaci a závěry výzkumu s doporučením pro praxi.

5.1 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Ve výzkumu jsou stanoveny tři hlavní cíle. Prvním je v rámci dotazníku zmapovat motivaci žáků školní družiny, jejich vnitřní vztahy a dynamiku skupiny s poukázáním na pozitivní rozvoj edukace žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností. Druhým je popsat systém školní družiny, ve které pracuji. Třetím cílem je na základě rozhovoru porovnat postupy práce vychovatele školní družiny a podmínky pracovního prostředí na odlišných školách se školní družinou, ve které pracuji.

Dotazník je zaměřen na děti, které navštěvují školní družinu. Cílem bylo prozkoumat celkový kolektiv třídy, spokojenost se školní družinou a zjistit, zda žáci se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností zapadají do kolektivu nebo nějakým způsobem vyčnívají. Šlo převážně o zmapování jejich situace a stavu. Pro dosažení vytyčených cílů v rámci dotazníku jsem stanovila následující výzkumné otázky:

1. Jaký vztah mají děti ke školní družině?
2. Jaký vztah mají děti ke kolektivu?
3. Jak jsou děti spokojeni s paní vychovatelkou?
4. Jaké aktivity děti rády vykonávají ve školní družině?
5. Co by chtěly děti změnit na školní družině?
6. Zapadají děti se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností do kolektivu školní družiny?

Rozhovor se vztahuje na vychovatelky školní družiny tří základních škol. Cílem bylo zjistit fungování odlišných školních družin a poté porovnat případné rozdíly se školou, kterou

popisují. Pro dosažení vytyčených cílů u rozhovoru s vychovatelkami jsem stanovila následující výzkumné otázky:

1. Jaký systém má školní družina?
2. Jaké aktivity, programy a akce se uskutečňují ve školní družině?
3. Jaké má školní družina prostorové možnosti a vybavení?
4. Jaké jsou podmínky vychovatelů ve školní družině?
5. Kolik žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností navštěvují dotazované oddělení školní družiny, je třeba speciálního přístupu?

5.2 METODA SBĚRU DAT A JEJICH NÁSLEDNÁ ANALÝZA

Pro sběr dat jsem v této bakalářské práci zvolila dvě výzkumné metody. Jako první metodu uvedu dotazník a jako druhou rozhovor.

Dotazník

Dotazník byl určený dětem, které navštěvují školní družinu, tedy období mladšího školního věku. Proto bylo velmi důležité pokládat otázky jednoduše a zjišťovat pouze nezbytné údaje. Otázky byly důkladně připraveny, aby je respondenti neboli děti zcela jasně chápaly. Aby rozuměly otázkám, tak se musí plně respektovat jejich rozumové chápání odpovídající věku.

Dotazník se předkládal v tištěné podobě ve čtyřech školních družinách základních škol. Celkově ho vyplnilo 107 dětí. Pro lepší porozumění je obsahem úvodní text, kde si respondenti mohou přečíst podmínky a vysvětlení, jak dotazník vyplnit. Dotazník je anonymní, tvořen 10 otázkami. Otázky jsou převážně uzavřené, v posledních dvou otázkách je možnost k otevřenému vyjádření. V uzavřených otázkách je využita metoda dichotomická, výběrová, výčtová i škálová.

Rozhovor

Kvalitativní šetření jsem provedla prostřednictvím strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Dotazované byly 3 vychovatelky, z odlišných školních družin. Na základě rozhovorů jsem pak mohla porovnat rozdíly nebo stejné podmínky školních družin s družinou, ve které pracuji.

Obsahem rozhovoru bylo 10 předem stanovených otázek, které sloužily k lepšímu náhledu do systému školních družin. Rozhovor se konal na pracovišti vychovatelek, tedy prostředí školy, kde se konkrétní družina nachází.

5.3 INTERPRETACE

V této podkapitole interpretuji výsledky a přesné znění dotazníků a rozhovorů, které mi pomohly s uskutečněním praktické části. Dále zde popisuji školní družinu v ZŠ a MŠ Weberova, z které jsem vycházela při porovnávání školních družin. Pro popis jsem ji vybrala, jelikož v ní pracuji jako vychovatelka a následně z ní mohu vycházet při rozhovorech s vychovatelkami z jiných školních družin, které jsou poslední podkapitolou.

5.3.1 DOTAZNÍK

Dotazníky se předkládaly čtyřem skupinám dětí z odlišných školních družin. Konkrétně šlo o školní družinu v ZŠ a MŠ Weberova po 29 dětech, v ZŠ a MŠ Barrandov po 24 dětech, v ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích po 27 dětech a v ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu po 27 dětech. Celkově bylo tedy 107 respondentů.

V následujícím textu uvádím jednotlivých 10 otázek, které blíže popisují. Pro lepší přehlednost a porovnání jsem zpracovala grafy, ve kterých si lze povšimnout rozdílných odpovědí v každé družině. Otázkami v dotazníku jsou:

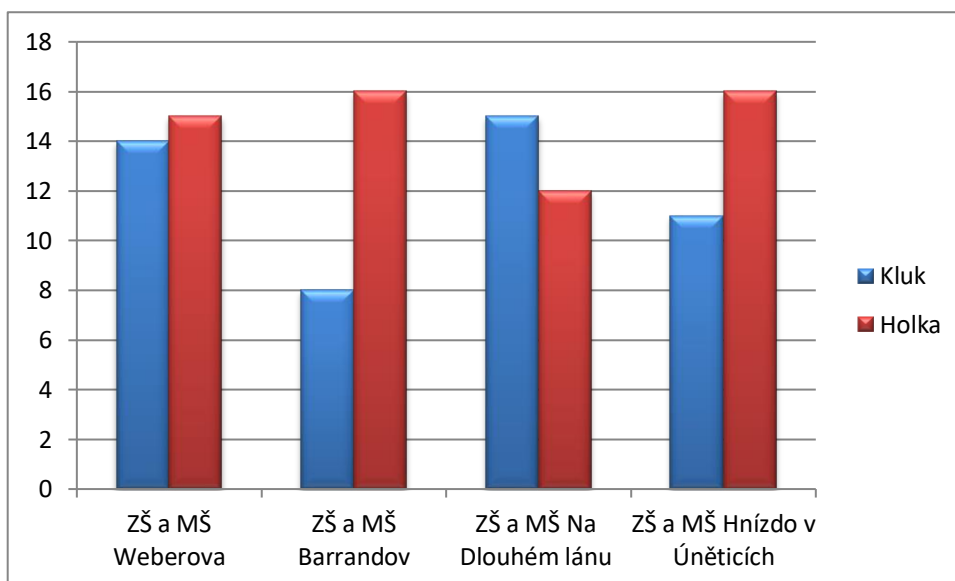
1. Jsem:
2. Chodím do:
3. Navštěvuješ rád/a školní družinu?
4. Máš ve školní družině kamarády?
5. Jsi spokojen/á s paní vychovatelkou?
6. Chodíte se školní družinou na výlety?
7. Co nejraději děláš ve školní družině? (můžeš zvolit více odpovědí)
8. Oznámkuj školní družinu, podle spokojenosti od 1 do 5 (1 je nejlepší, 5 nejhorší).
9. Napiš, co bys změnil na školní družině?
10. Napiš, co se ti líbí na školní družině?

Otázka č. 1: Rozdělení podle pohlaví.

Prostřednictvím rozdělení pohlaví se zjistilo, jaký počet holek a kluků navštěvuje oddělení školní družiny. Lze si povšimnout, že v některých družinách jsou pohlaví více vyrovnané než v jiných.

U ZŠ a MŠ Weberova je to 14 kluků a 15 holek (29 dětí), u ZŠ a MŠ Barrandov 8 kluků a 16 holek (24 dětí), u ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu 15 kluků a 12 holek (27 dětí) a u ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích 11 kluků a 16 holek (27 dětí).

Graf 1: Rozdělení podle pohlaví

Zdroj: Autor

Otázka č. 2: Rozdělení podle tříd.

Rozdělení podle tříd umožňuje poukázat, jaké věkové kategorie navštěvují konkrétní školní družinu. V grafu jde vidět, že některé družiny vychází převážně jen z jedné třídy, kdežto v jiných se snaží třídy namíchat.

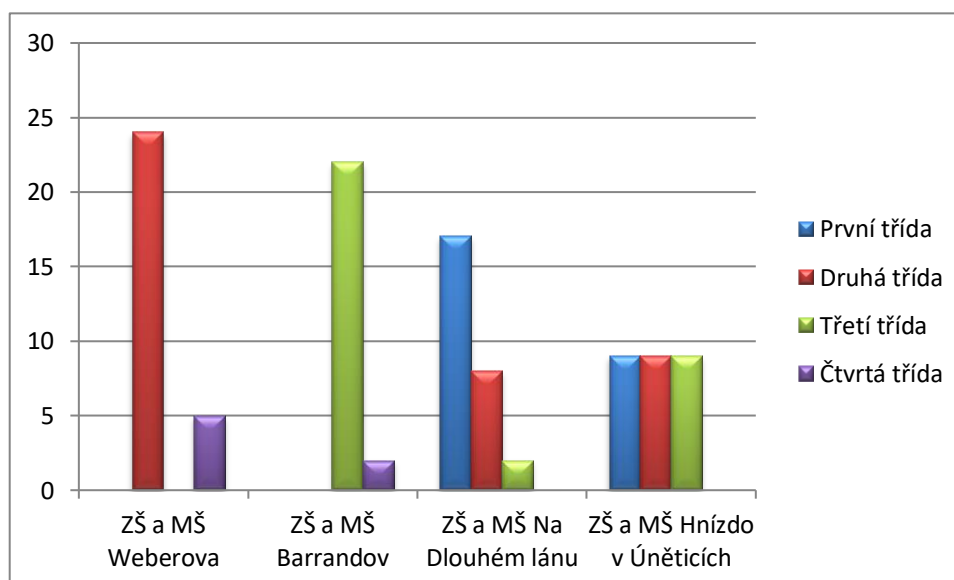
Oddělení družiny ZŠ a MŠ Weberova navštěvuje 24 dětí druhé třídy a 5 dětí čtvrté třídy. Děti z prvních a třetích tříd v tomto oddělení nejsou.

Oddělení družiny ZŠ a MŠ Barrandov navštěvuje 22 dětí třetí třídy a 2 děti čtvrté třídy. Děti z prvních a druhých tříd v tomto oddělení nejsou.

Oddělení družiny ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu navštěvuje 17 dětí první třídy, 8 dětí druhé třídy a 2 děti třetí třídy. Děti ze čtvrtých tříd toto oddělení nenavštěvují.

Oddělení družiny ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích navštěvuje 9 dětí první třídy, 9 dětí druhé třídy a 9 dětí třetí třídy. Děti ze čtvrtých tříd nenavštěvují toto oddělení.

Graf 2: Rozdělení podle tříd

Zdroj: Autor

Otázka č. 3: Navštěvuješ rád/a školní družinu?

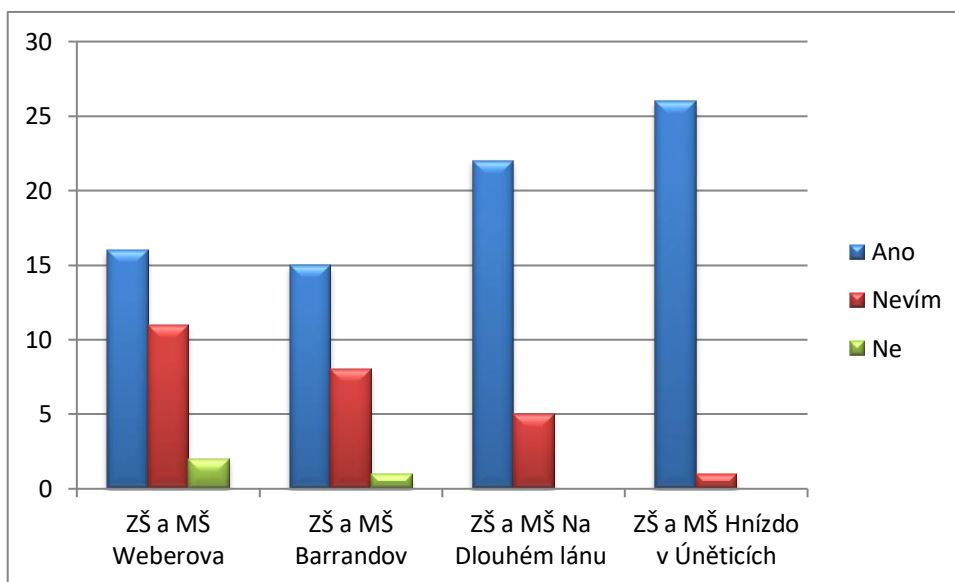
V otázce číslo 3 se zjistilo, kolik dětí má rádo školní družinu. Respondenti měli možnost zvolit odpověď ano, nevím a ne.

V ZŠ a MŠ Weberova 16 dětí odpovědělo ano, 11 dětí nevím a 2 ne. V ZŠ a MŠ Barrandov 15 dětí odpovědělo ano, 8 dětí nevím a 1 dítě ne.

V ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu 22 dětí odpovědělo ano a 5 nevím. V ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích 26 dětí odpovědělo ano a 1 dítě nevím. V obou družinách žádné dítě nezvolilo odpověď ne.

Graf 3: Názor na oblíbenost školní družiny

„Navštěvuješ rád/a školní družinu?“

Zdroj: Autor

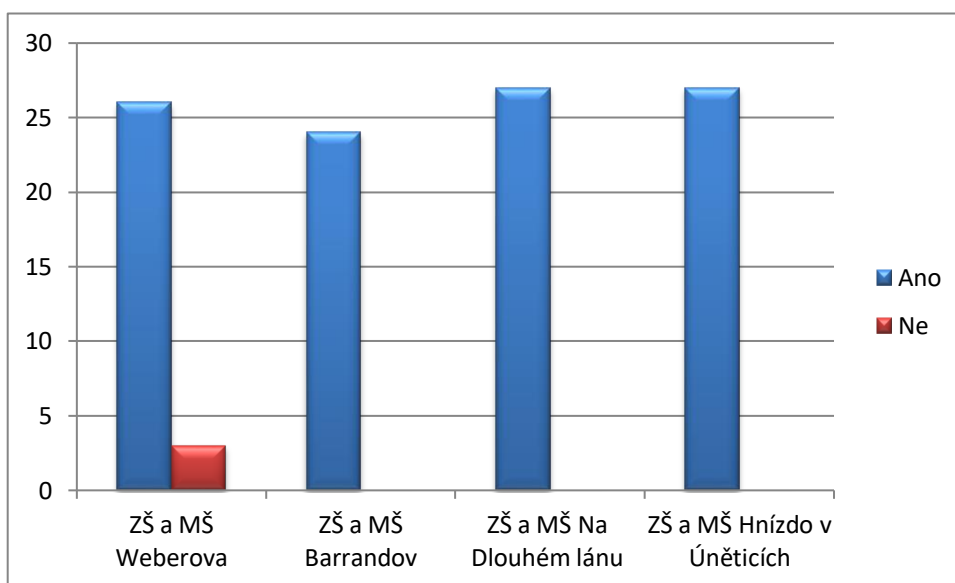
Otázka č. 4: Máš ve školní družině kamarády?

Otázka číslo 4 zjišťuje, zda mají děti ve školní družině kamarády. Možné odpovědi ke zvolení byly ano a ne.

V ZŠ a MŠ Weberova 26 dětí odpovědělo ano a 3 děti odpověděly ne. Ve školních družinách ZŠ a MŠ Barrandov, ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu a ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích všichni odpověděli ano.

Graf 4: Vyjádření ke kolektivu ve školní družině

„Máš ve školní družině kamarády?“

Zdroj: Autor

Otázka č. 5: Jsi spokojen/á s paní vychovatelkou?

V této otázce se zjistilo, jakou má u dětí paní vychovatelka úspěšnost. Děti mohly zvolit odpověď ano velmi, docela ano, nevím, spíše ne a vůbec ne. Paní vychovatelky to mohly brát i jako zpětnou vazbu na svůj pracovní výkon.

V ZŠ a MŠ Weberova paní vychovatelka obdržela od dětí všechny možné odpovědi, 16 dětí odpovědělo ano velmi, 6 docela ano, 5 nevím, 1 spíše ne a 1 vůbec ne.

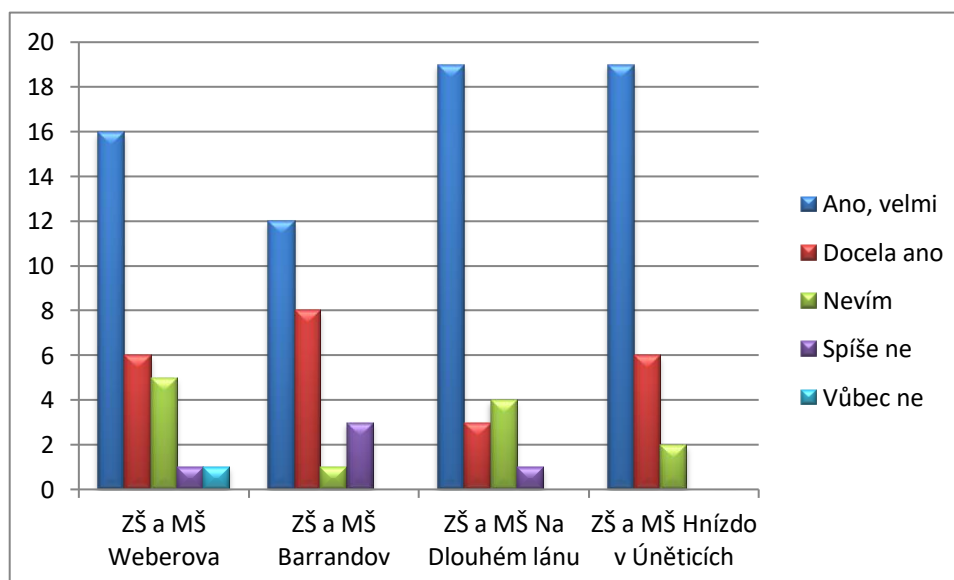
V ZŠ a MŠ Barrandov 12 dětí odpovědělo ano velmi, 8 docela ano, 1 nevím a 3 spíše ne. Odpověď vůbec ne nedalo žádné dítě.

V ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu 19 dětí odpovědělo ano velmi, 9 docela ano, 4 nevím a 1 spíše ne. Odpověď vůbec ne nikdo nevybral.

V ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích 19 dětí odpovědělo ano velmi, 6 docela ano a 2 nevím. Odpověď spíše ne a vůbec ne nezvolilo žádné dítě.

Graf 5: Vyjádření spokojenosti s vychovatelkou

„Jsi spokojen/á s paní vychovatelkou?“

Zdroj: Autor

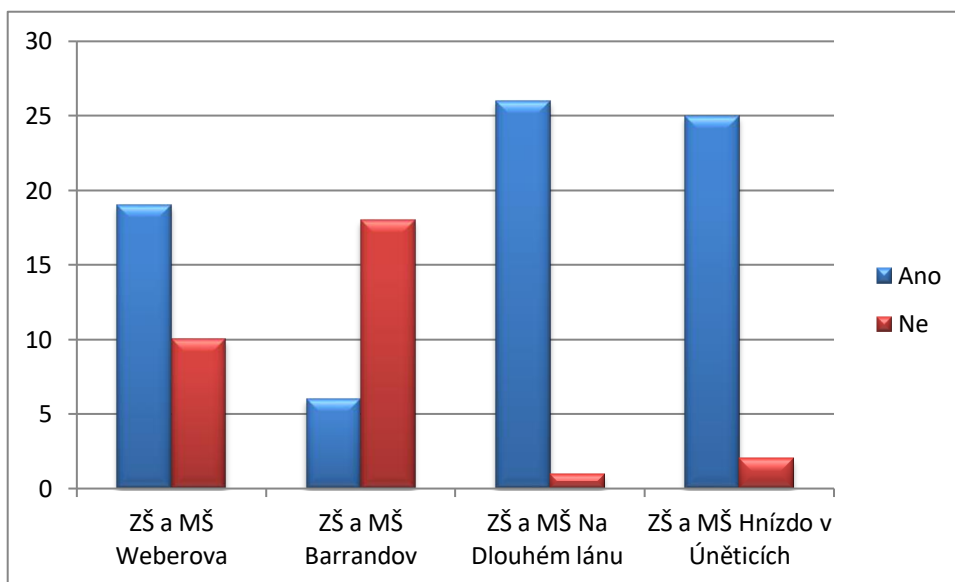
Otázka č. 6: Chodíte se školní družinou na výlety?

Otázka č. 6 nám přibližuje, jestli děti vnímají, že se školní družinou chodí na výlety nebo ne. Je zajímavé, že děti navštěvující tu samou družinu zvolily obě možné varianty, odpověď ano i ne.

V ZŠ a MŠ Weberova 19 dětí odpovědělo ano a 10 ne, v ZŠ a MŠ Barrandov 6 dětí odpovědělo ano a 18 ne, v ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu 26 dětí odpovědělo ano a 1 ne a v ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích 25 dětí odpovědělo ano a 2 ne.

Graf 6: Vyjádření názoru na výlety se školní družinou

„Chodíte se školní družinou na výlety?“

Zdroj: Autor

Otázka č. 7: Co nejraději děláš ve školní družině?

V otázce č. 7 děti mohly zvolit více odpovědí. Cílem bylo zjistit, jaké aktivity nejraději dělají ve školní družině.

V ZŠ a MŠ Weberova 11 dětí odpovědělo aktivity s paní vychovatelkou, 5 dětí odpovědělo vlastní aktivity/samostatné činnosti, 17 dětí odpovědělo aktivity s kamarády, 15 dětí odpovědělo soutěže a 3 děti odpověděly nic.

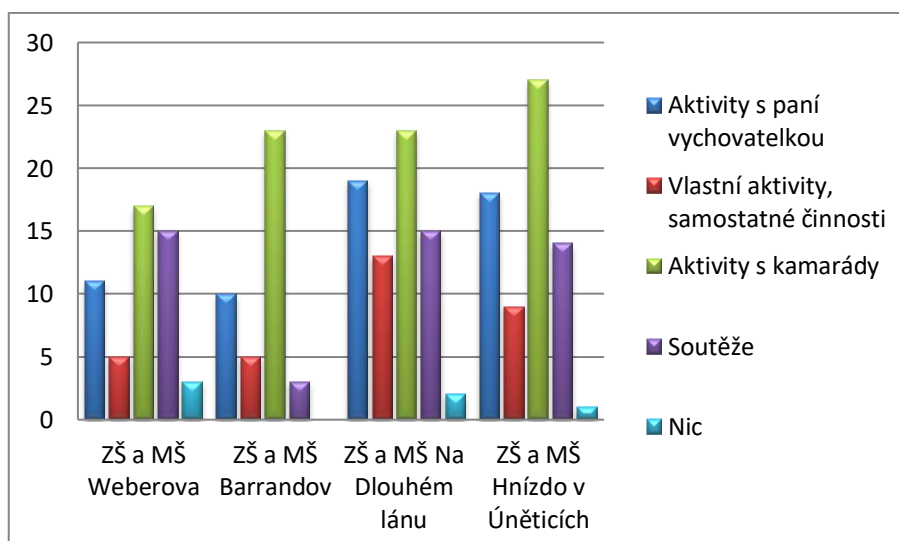
V ZŠ a MŠ Barrandov 10 dětí odpovědělo aktivity s paní vychovatelkou, 5 dětí odpovědělo vlastní aktivity/samostatné činnosti, 23 dětí odpovědělo aktivity s kamarády, 3 děti odpověděly soutěže a nikdo nezvolil odpověď nic.

V ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu 19 dětí odpovědělo aktivity s paní vychovatelkou, 13 dětí odpovědělo vlastní aktivity/samostatné činnosti, 23 dětí odpovědělo aktivity s kamarády, 15 dětí odpovědělo soutěže a 2 děti odpověděly nic.

V ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích 18 dětí odpovědělo aktivity s paní vychovatelkou, 9 dětí odpovědělo vlastní aktivity/samostatné činnosti, 27 dětí odpovědělo aktivity s kamarády, 14 dětí odpovědělo soutěže a 1 dítě odpovědělo nic.

Graf 7: Názor na oblíbené aktivity

„Co nejraději děláš ve školní družině?“

Zdroj: Autor

Otázka č. 8: Oznámkuj školní družinu, podle spokojenosti od 1 do 5.

Tato otázka nám pomohla zjistit spokojenost se školní družinou, jakou má u dětí úspěšnost. Děti měly zvolit jednu odpověď neboli známku od 1 do 5. Známkování bylo myšlené na stejném základě jako ve škole, tedy 1 je nejlepší a 5 nejhorší. Otázka č. 8 je zpětnou vazbou pro paní vychovatelky.

V ZŠ a MŠ Weberova 16 dětí zvolilo známku 1, 7 dětí zvolilo známku 2, 5 dětí zvolilo známku 3, 1 dítě zvolilo známku 5. Žádné dítě nezvolilo známku 4.

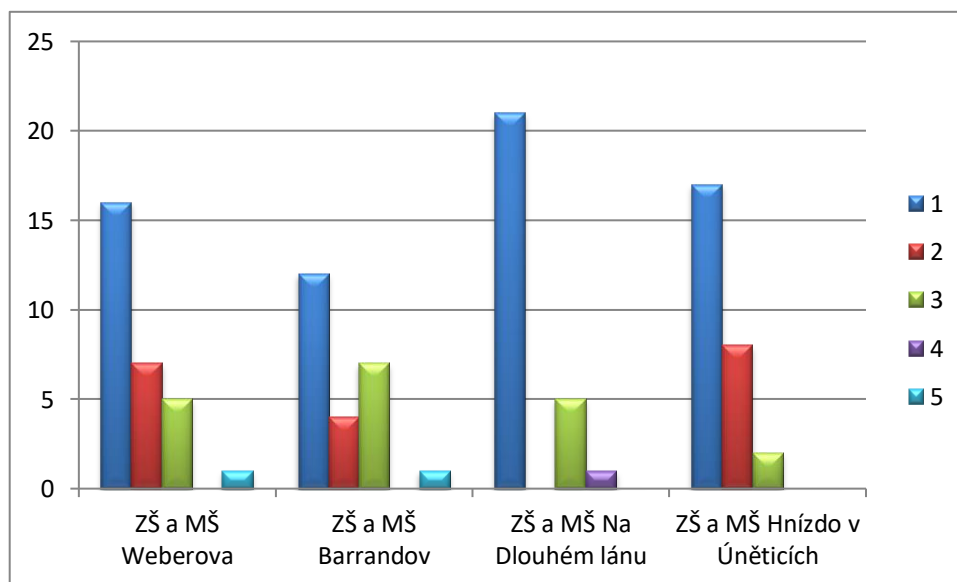
V ZŠ a MŠ Barrandov 12 dětí zvolilo známku 1, 4 děti zvolily známku 2, 7 dětí zvolilo známku 3 a 1 dítě zvolilo známku 5. Znamku 4 nevybralo žádné dítě.

V ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu 21 dětí zvolilo známku 1, 5 dětí zvolilo známku 3 a 1 dítě zvolilo známku 4. V odpovědích se nevyskytovala známka 2 a 5.

V ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích 17 dětí zvolilo známku 1, 8 dětí zvolilo známku 2 a 2 děti zvolily známku 3. V této družině nikdo nedal známku 4 a 5.

Graf 8: Oznámkování školní družiny

„Oznámkuj školní družinu, podle spokojenosti od 1 do 5“

Zdroj: Autor

Otázka č. 9: Napiš, co bys změnil/a na školní družině?

Šlo o otevřenou otázku. Dětem se umožnil volný prostor k tomu, aby vyjádřily svůj vlastní názor, co by změnil/a na školní družině. Všechny odpovědi jsem sjednotila do konkrétnějších bodů neboli odpovědí. Odpovědi jsem vybrala: nic, nevím, všechno, aktivity, vybavení/hračky a pravidla.

V ZŠ a MŠ Weberova 17 dětí odpovědělo nic, 4 děti odpověděly nevím, 2 děti odpověděly aktivity a 4 děti odpověděly pravidla.

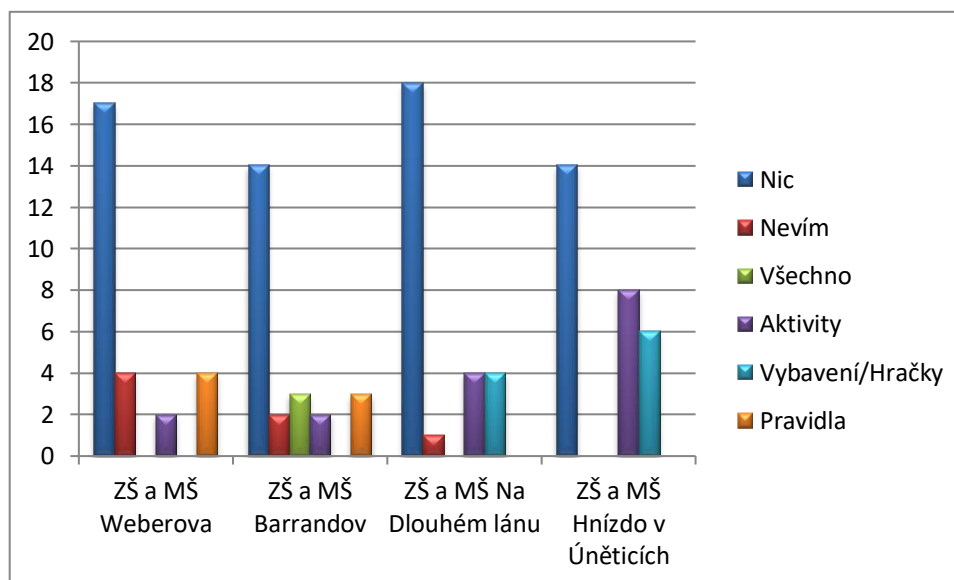
V ZŠ a MŠ Barrandov 14 dětí odpovědělo nic, 2 děti odpověděly nevím, 3 děti odpověděly všechno, 2 děti odpověděly aktivity a 3 děti odpověděly pravidla.

V ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu 18 dětí odpovědělo nic, 1 dítě odpovědělo nevím, 4 děti odpověděly aktivity a 4 děti odpověděly vybavení/hračky.

V ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích 14 dětí odpovědělo nic, 8 dětí odpovědělo aktivity a 6 dětí odpovědělo vybavení/hračky.

Graf 9: Názor na změny ve školní družině

„Napiš, co bys změnil/a na školní družině?“

Zdroj: Autor

Otázka č. 10: Napiš, co se ti líbí na školní družině?

Poslední otázka dotazníku byla otevřená. Děti se mohly vyjádřit k tomu, co se jim líbí na školní družině. Odpovědi jsem sjednotila do konkrétnějších bodů, kterými jsou: všechno, nevím, aktivity, prostředí, vybavení/hračky, kamarádi a vychovatelka.

V ZŠ a MŠ Weberova 8 dětí odpovědělo všechno, 2 děti odpověděly nevím, 8 dětí odpovědělo aktivity, 4 děti odpověděly prostor, 4 děti odpověděly kamarádi a 1 dítě odpovědělo vychovatelka.

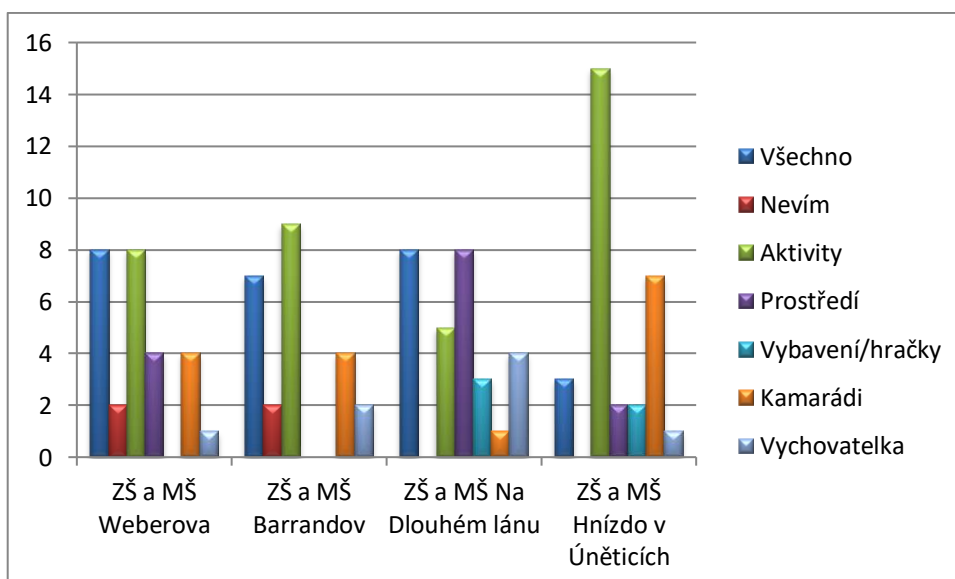
V ZŠ a MŠ Barrandov 7 dětí odpovědělo všechno, 2 děti odpověděly nevím, 9 dětí odpovědělo aktivity, 4 děti odpověděly kamarádi a 2 děti odpověděly vychovatelka.

V ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu 8 dětí odpovědělo všechno, 5 dětí odpovědělo aktivity, 8 dětí odpovědělo prostředí, 3 děti odpověděly vybavení/hračky, 1 dítě odpovědělo kamarádi a 4 děti odpověděly vychovatelka.

V ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích 3 děti odpověděly všechno, 15 dětí odpovědělo aktivity, 2 děti odpověděly prostředí, 2 děti odpověděly vybavení/hračky, 7 dětí odpovědělo kamarádi a 1 dítě odpovědělo vychovatelka.

Graf 10: Vyjádření spokojenosti se školní družinou

„Napiš, co se ti líbí na školní družině?“

Zdroj: Autor

5.3.2 ZŠ A MŠ WEBEROVA

Provoz školní družiny v ZŠ a MŠ Weberova je v ranních a odpoledních hodinách. Ranní družina probíhá od 6:30 do 7:40 pro všechny volně přichozí děti, odpolední družina probíhá od 11:40 do 17:30 a je rozdělena podle oddělení. Hned jak začne školní družina, jde se s dětmi společně na oběd, po obědě už si rodiče mohou začít vyzvedávat své děti. V čase od 14:00 do 15:00 je čas, kdy se nesmí vyzvedávat, může se s nimi udělat nějaká souvislejší aktivita nebo nejlépe jít ven. Od 15:00 už se děti mohou zas normálně vyzvedávat.

Celkový počet oddělení je 9, 8 jich vedou paní vychovatelky a to zbylé vede pan vychovatel. Zázemí mají vychovatelé ve svých kabinetech. Počty dětí v každém oddělení se pohybuje od 25 do 30 dětí. Každé oddělení je rozděleno podle tříd, to znamená, že první třída je ve svém oddělení, druhá třída také, a tak je to i s třetí. Odlišné to má čtvrtá třída, která je rozdělena do různých oddělení pro doplnění počtu, neboť jich už málo navštěvuje školní družinu.

Činnosti ve školní družině jsou rozděleny na odpočinkové, zájmové, rekreační a přípravné na vyučování. V rámci školní družiny se jednou za čas chodí na procházky, nebo různé kulturní akce. Součástí je také objednání akcí do škol nebo uspořádání vlastní akce, jako např. karneval.

Pro 9 oddělení této školní družiny se využívá 9 tříd, dále tělocvična, hudební učebna, knihovna a venkovní prostory. Venku je k dispozici spousta prostorů: školní zahrada, 2 písková hřiště, 1 sportovní hřiště a prostor, kde je písek na skok do dálky. Knihovnu mohou děti využívat dvakrát v týdnu.

Vzhledem k tomu, že družina funguje ve třídách, kde se i děti normálně vyučují, tak je to náročnější s vybavením. Míchá se vybavení na výuku a pro školní družinu. Každá třída má prostor na koberec, kde si děti mohou hrát. K dispozici jsou také hračky, společenské hry, pomůcky na kreativní činnosti, knihy, hudební nástroje a sportovní náčiní. Sportovní náčiní se dá využít v tělocvičně nebo na sportovním hřišti. Na pískové hřiště jsou k použití hračky na písek. Z iniciativy paní vychovatelky nebo pana vychovatele se dá využít i projektor a dotyková tabule.

V oddělení, ve kterém se prováděl výzkum, je 5 žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností. K žákům není třeba speciálních přístupů, neboť do kolektivu a aktivit

zapadají bez problémů. Jediné v čem jsem shledala potíže, bylo při soutěžích, kde se píše, proto je lepší volit skupinové aktivity a všichni si navzájem pomohou.

5.3.3 ROZHOVOR

Rozhovor jsem uskutečnila se 3 vychovatelkami ze školní družiny v ZŠ a MŠ Barrandov, ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích a ze ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu. Pokládala jsem jim předem připravené otázky, na základě kterých jsem zjistila systém školních družin, který u nich funguje.

Vychovatelka ze ZŠ a MŠ Barrandov

1. Jaký máte režim školní družiny? Jak je to s vyzvedáváním dětí? „V naší školní družině máme ranní a odpolední družinu. V ranní družině je režim od 6:30 do 7:40 a odpolední začíná po skončení výuky do 17:30. Děti si vyzvedávají rodiče nebo příbuzní v časech od 11:40 do 14:00 a od 14:00 do 17:30. Od 14:00 do 15:00 se nevyzvedávají děti. Děti mohou také kdykoliv během družiny odejít na kroužek, který mají zaplacený.“

2. Kolik máte oddělení a kolik dětí je navštěvuje? „Máme 14 oddělení a v každém z nich je přibližně 30 dětí.“

3. Jak máte rozděleny děti podle tříd ve Vašich odděleních? „Děti máme rozdělené podle tříd. V každém oddělení jsou prvňáci, druháci, třetíáci a čtvrtáci zvlášť.“

4. Jaké činnosti, programy a akce provozujete ve školní družině? „Po vyučování jdeme s družinou na oběd, po obědě se vrátíme do třídy a děti mají odpočinkový režim. Po odpočinkových činnostech se snažíme dělat činnosti, které jsou v zájmu dětí. Jednou za čas jdeme s dětmi na nějaké kulturní akce nebo zařídíme kulturní akci v areálu školy. Například jsme šli třeba do kina.“

5. Jaké prostory máte k dispozici pro školní družinu? „Máme k dispozici školní třídy, tělocvičnu, kuchyňku a hudební učebnu. Mimo budovu máme pískový hřiště, sportovní hřiště a venkovní učebnu.“

6. Máte speciální třídy určené pro školní družinu? „Máme více tříd speciálně určených pro školní družinu, ale zároveň třídy, kde se přes den učí. Po vyučování místnost slouží jako školní družina.“

7. Jaké vybavení máte ve školní družině, i venku? „V družině máme hračky, stolní hry, výtvarné prostředky, knihy, projektor a hudební nástroje. Děti mají svůj vyhrazený prostor pokrytý kobercem, kde si můžou hrát. Mně osobně družina připadá velice útulná a upravená, myslím si, že děti jsou zde spokojeni. Venku na dětském hřišti jsou prolezačky, pískoviště, trampolíny a pítka. Pítka nám ulehčují práci, protože děti sebou nemusí tahat lahve. Také máme vybavení na sportovní hřiště, např. míče, sítě, basketbalové koše, švihadla.“

8. Kolik je u Vás vychovatelů celkově a na jedno oddělení? „Je nás celkem 14 a na každé oddělení je 1 vychovatel.“

9. Mají u Vás vychovatelé své zázemí, a jaké? „Vychovatelé u nás mají své zázemí v kabinetech nebo ve třídách, který slouží jen pro školní družinu.“

10. Kolik máte ve svém oddělení žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností, vyžadují speciální přístup? „Máme 3 žáky se speciálními vzdělávacími poruchami. Většinou není potřeba speciálně přistupovat, maximálně při vysvětlování her musím vysvětlovat srozumitelněji.“

Vychovatelka ze ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích

1. Jaký máte režim školní družiny? Jak je to s vyzvedáváním dětí? „Naše školní družina má dva provozy, ráno a odpoledne. Ranní družina funguje od 7:00 do 8:30 a odpolední od 12:20 do 16:20. V 12:20 jdeme na oběd, po obědě jsou odpočinkové činnosti, od 13:30 do 15:00 jdeme na procházku a od 15:00 do 16:20 máme zájmové činnosti. Děti se můžou vyzvednout kdykoliv kromě od 13:30 do 15:00.“

2. Kolik máte oddělení a kolik dětí je navštěvuje? „Máme u nás 2 oddělení, v jednom je 27 dětí a v druhém 25.“

3. Jak máte rozděleny děti podle tříd ve Vašich odděleních? „V odděleních máme děti rozděleny na starší a mladší. V prvním oddělení jsou děti z první a druhé třídy a v druhém oddělení jsou děti ze třetí třídy.“

4. Jaké činnosti, programy a akce provozujete ve školní družině? „Náš program probíhá následovně: od 12:30 začíná družina a jdeme na oběd, po obědě následuje klidová a odpočinková činnost, od 13:30 do 15:00 odcházíme na procházku nebo ven na školní pozemek, od 15:00 do 16:20 děti volí zájmovou činnost, dle svých zájmů. Co se týká akcí, tak se snažíme jednou za čas navštívit kulturní místa nebo si zveme k sobě různé atrakce. Nejradši chodíme na vycházky do přírody.“

5. Jaké prostory máte k dispozici pro školní družinu? „Pro školní družinu máme k dispozici třídu a velkou zahradu školy. Zahrada školy se mi opravdu líbí pro dětské vyžití, máme to hezky upravené.“

6. Máte speciální třídy určené pro školní družinu? „Obě oddělení fungují ve třídách, kde přes den probíhá klasická výuka, takže nemáme.“

7. Jaké vybavení máte ve školní družině, i venku? „S vybavením v naší školní družině jsem spokojená. Ve třídě máme relaxační vybavení, koberec, hračky, společenské hry, knihy, výtvarné pomůcky a dřevěné patro. Venku máme houpačku, domeček a prolejšačky, jde využít i sportovní pomůcky.“

8. Kolik je u Vás vychovatelů celkově a na jedno oddělení? „Celkově jsou u nás 3 vychovatelky. Jedna vychovatelka vede ranní družinu a zbylé dvě odpolední družinu.“

9. Mají u Vás vychovatelé své zázemí, a jaké? „Vychovatelé maj své zázemí v kabinetech.“

10. Kolik máte ve svém oddělení žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností, vyžadují speciální přístup? „Ve svém oddělení mám 3 žáky se speciálními poruchami. Přijde mi, že někdy jde vše bez problémů a pak nastane chvíle, kdy svým způsobem vyčnívají z kolektivu. Nenazvala bych to přímo speciálním přístupem, jen někdy musí být člověk více trpělivý.“

Vychovatelka ze ZŠ a MŠ Na Dlouhém Lánu

1. Jaký máte režim školní družiny? Jak je to s vyzvedáváním dětí? „Provozní doba naší školní družiny je před vyučováním od 6:30 do 7:45 a po vyučování od 11:40 do 17:30. Rodiče si nemohou vyzvednout děti od 14:00 do 15:00, protože se chodí ven. Od 16:30 jsou děti spojený do jednoho oddělení.“

2. Kolik máte oddělení a kolik dětí je navštěvuje? „Naše družina má vlastní budovu se sedmi odděleními a dvě oddělení ve třídách školy. Každé oddělení má kolem 30 dětí.“

3. Jak máte rozděleny děti podle tříd ve Vašich odděleních? „V odděleních máme děti namíchané od prvních až do čtvrtých tříd. Snažíme se, aby poměr tříd byl vyrovnaný.“

4. Jaké činnosti, programy a akce provozujete ve školní družině? „Činnosti děláme například sportovní, výtvarné a hudební. Po obědě s dětmi provozujeme odpočinkové činnosti, jako třeba čtení, kreslení a vybarvování. Na různé akce se vydáme se školní družinou mimo školu nebo i pořádně něco ve škole. Od října do dubna chodíme jednou týdně bruslit a jednou za rok uspořádáváme taky karneval. Na závěr roku organizujeme celodenní výlet.“

5. Jaké prostory máte k dispozici pro školní družinu? „Pro školní družinu máme k dispozici vlastní budovu pro 7 oddělení a školní třídy v budově školy pro 2 oddělení. Máme taky k dispozici tělocvičnu, školní zahradu a velké sportovní atletické hřiště.“

6. Máte speciální třídy určené pro školní družinu? „Ano, máme dokonce budovu školní družiny pro 7 oddělení.“

7. Jaké vybavení máte ve školní družině, i venku? „Školní družiny máme vybaveny velice pěkně. Vzhledem k tomu, že máme samostatné třídy jen pro školní družiny, lze to dobře uzpůsobit. Třídy máme vybaveny relaxačně, z části tvořený kobercem, kde si děti hrajou, je možnost i vyrábět, číst nebo vyzkoušet hudební nástroje. Součástí vybavení jsou hračky, knihy, stolní hry, pomůcky na kreslení a vyrábění, sportovní pomůcky a křídly. Venku máme k využití školní zahradu a prolejšačky.“

8. Kolik je u Vás vychovatelů celkově a na jedno oddělení? „Na jedno oddělení je vždy jedna vychovatelka a celkově nás je 9.“

9. Mají u Vás vychovatelé své zázemí, a jaké? „Vychovatelé mají zázemí v budově pro školní družiny v kabinetech.“

10. Kolik máte ve svém oddělení žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností, vyžadují speciální přístup? „Ve svém oddělení mám takové děti 2. Speciální přístup rozhodně nevyžadují.“

5.4 ZÁVĚRY VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

V poslední kapitole praktické části přibližuji závěr dotazníku a porovnání školních družin vycházející z rozhovorů s vychovatelkami. Podkapitoly zahrnují také doporučení pro praxi.

5.4.1 ZÁVĚR DOZAZNÍKU

Na základě výzkumných otázek, které jsem si stanovila před celým výzkumným procesem, lze určit závěry a doporučení pro praxi. Vždy tedy uvedu jednu otázku a k tomu následné výsledky.

Jaký vztah mají děti ke školní družině?

Tuto otázku bylo schopné zodpovědět na základě výsledků tří otázek dotazníku. Přesněji šlo o otázku č. 3, 8 a 10.

V otázce č. 3 se zjistilo, zda děti rády navštěvují školní družinu. Hodnocení dopadlo kladně v ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu a v ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích. U družin v ZŠ a MŠ Weberova a v ZŠ a MŠ Barrandov zvolili někteří jedinci odpověď ne, naštěstí se to týkalo naprostého minima.

V otázce č. 8 děti oznámkovaly školní družinu, dle spokojenosti. Při celkovém pohledu na známky není v žádné družině velký problém. Je jasné, že každé dítě nedalo známku 1 nebo 2, není možné se zavděčit úplně každému. Na pozoru by se měly mít školní družiny ZŠ a MŠ Weberova a ZŠ a MŠ Barrandov, kde jedno dítě zvolilo známku 5.

Poslední otázka v dotazníku sloužila k tomu, aby se děti vyjádřily, co se jim líbí na školní družině. Nejvíce dětí zvolilo odpovědi: všechno, aktivity a kamarádi. Vychovatelky se tak dozvěděly, v čem mají pokračovat nadále nebo jakou činnost mají více podporovat.

V praxi by se měly paní vychovatelky zaměřit na to, odkud pramení problém nespokojenosti, jestli je to dlouhodobější záležitost nebo jen reakce v afektu. S dlouhodobějším problémem se musí více pracovat, přiblížit se k dítěti, více komunikovat a zapojovat ho do činností. Také je podstatné sledovat, zda dítě není často napomínáno, aby si to nebralo moc osobně a nevytvořilo si odpor ke školní družině nebo dokonce k paní vychovatelce. Pokud to byla jen reakce v afektu, předpokládá se, že bude vše v pořádku.

Jaký vztah mají děti ke kolektivu?

Z dotazníku na to odpověděla otázka č. 4, kde se zjistilo, jestli mají děti ve školní družině kamarády. Kromě ZŠ a MŠ Weberova děti odpověděly vždy ano.

V otázce č. 10 se děti vyjádřily, co se jim líbí na školní družině. Vzhledem k tomu, že děti často napsaly odpověď, kamarádi, znamená to, že ke kolektivu mají dobrý vztah.

Jestliže se někde vyskytne problém s kolektivem, musí se nejdříve nahlédnout, odkud pramení jádro problému. Zda je jedinec konfliktní či až moc introvertní, nebo ho nepřijímá skupina dětí. V takovýchto případech je dobré promluvit s celou skupinou dětí, říkat si pravidla slušného chování, pustit si nějaký dokument nebo film s touto tematikou apod. Aby jedinec zapadl, napomáhá tomu hraní různých her, kde konkrétní jedinec může vyniknout, motivační hry, které posílí psychiku dítěte nebo skupinové hry, kde pak dochází ke sprátení.

Jak jsou děti spokojeni s paní vychovatelkou?

Otázkou č. 5 se zodpověděla tato výzkumná otázka. Děti měly za úkol ohodnotit paní vychovatelku. V celkovém průměru dopadlo hodnocení ve všech družinách relativně hezky. Na pozoru by se měly mít vychovatelky ze školní družiny v ZŠ a MŠ Weberova, ZŠ a MŠ Barrandov a ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu, kde děti zvolily odpověď: spíše ne nebo vůbec ne.

V otevřené otázce č. 10, kde se děti vyjadřovaly, co se jim líbí na školní družině, někteří napsali i paní vychovatelka, což zřejmě značí velkou spokojenost těchto dětí.

Když není některé dítě spokojené s paní vychovatelkou, záleží, jestli to nevychází zrovna z konkrétní situace, kdy se paní vychovatelce něco nelíbí, nebo zda to vychází z dlouhodobějšího přetrvávání. Pokud není dítě spokojené delší dobu, může to v něm vyvolávat nechuť k navštěvování školní družiny. Je dobré po takovémto zjištění více komunikovat s daným jedincem a zjistit, kde je potíže, následně se pokusit tuto potíže odstranit.

Jaké aktivity děti rády vykonávají ve školní družině?

Jednoznačně ve volbě aktivit, v otázce č. 7, zvítězila odpověď aktivity s kamarády, dále mají děti v oblibě aktivity s paní vychovatelkou a soutěže. Z dotazníku vyplynulo, že také rády dělají samostatné činnosti, ale ty už neměly tolik hlasů. Děti mohly zvolit i odpověď nic, ta se ale převážně nevykytovala.

Doporučením pro praxi je, aby paní vychovatelky s dětmi vymýšlely aktivity nadále, jelikož je to jednoznačně baví. Je samozřejmě dobré vždy nechat prostor pro aktivity s kamarády a vlastní seberealizaci. U těch družin, kde se vyskytla odpověď nic, musí vychovatelky dávat větší pozor na jedince, kteří se nudí a více střídat druhy činností.

Co by chtěly děti změnit na školní družině?

V otázce č. 9 se zjistilo, co by děti chtěly změnit na školní družině. Zde měly děti prostor na vlastní vyjádření. Nejvíce jich napsalo odpověď nic, což je pro paní vychovatelky velice příznivé. Značí to, že školní družinu vedou dobře. Odpovědi pro inspiraci na změnu byly aktivity a pravidla, sice to nezvolil zas tak velký počet dětí, ale vychovatelky by mohly tuto oblast vylepšit. Ovšem nikdy nejsou všichni spokojeni, musí se na to tedy brát zřetel.

Zapadají děti se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností do kolektivu školní družiny?

Z dotazníků se nezjistilo, že by nějaké dítě se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností vybočovalo z kolektivu. To znamená, že zapadají bez značných problémů.

Když se ve školní družině vyskytuje dítě se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností, je potřebné vždy zjistit, o jakou poruchu jde a být tak v obraze. Pokud dítě funguje v kolektivu bez obtíží, přistupuje se k němu stejně jako k ostatním. Jestliže se zpozoruje nějaký problém, musí se k dítěti přistupovat individuálně, ale tak, aby ostatní děti nezaznamenávaly rozdíly nebo se cítily ostrčené.

5.4.2 POROVNÁNÍ ŠKOLNÍCH DRUŽIN

Porovnání jsem provedla podle školní družiny ZŠ a MŠ Weberova, ZŠ a MŠ Barrandov, ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích a ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu. Na začátku výzkumu jsem si stanovila výzkumné otázky, ze kterých následně vycházím. Pro lepší porovnávání rozdílů jsem u výzkumných otázek zpracovala tabulku, neboť se v ní dají lépe zachytit data.

Jaký systém má školní družina?

Tabulka 1: Systém školní družiny

„Jaký systém má školní družina?“

	Ranní družina	Odpolední družina	Pauza ve vyzvedávání	Počet oddělení
ZŠ a MŠ Weberova	6:30 – 7:40	11:40 – 17:30	14:00 – 15:00	9
ZŠ a MŠ Barrandov	6:30 – 7:40	11:40 – 17:30	14:00 – 15:00	14
ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích	7:00 – 8:30	12:20 – 16:20	13:30 – 15:00	2
ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu	6:30 – 7:45	11:40 – 17:30	14:00 – 15:00	9

Zdroj: Autor

Tabulka o systému školních družin znázorňuje jejich chod. V každé školní družině funguje ranní a odpolední provoz. Dá se říct, že kromě ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích je to všude stejné. Čas, kdy se nevyzvedávají děti je odlišný u družiny v ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích. Co se týká počtu oddělení, tak ZŠ a MŠ Weberova se ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu mají stejný počet, ZŠ a MŠ Barrandov má největší počet a ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích nejmenší. Po konci výuky neboli na začátku odpolední družiny se jde vždy na oběd.

V tabulce neuvádím údaje, které souvisí s počtem a rozdělením dětí. Každé oddělení školní družiny má kolem 30 dětí. ZŠ a MŠ Weberova a ZŠ a MŠ Barrandov mají děti rozdělené převážně podle tříd (1., 2. a 3. třída), čtvrtá třída už je rozdělena ve všech odděleních, protože jich málo navštěvuje školní družinu. ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích má rozdělené děti na

mladší (1. a 2. třída) a starší (3. třída), čtvrtá třída již družinu nenavštěvuje. ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu má děti v odděleních namíchané od 1. až po 4. třídu.

Jaké aktivity, programy a akce se uskutečňují ve školní družině?

V tomto bodě se shodují všechny školní družiny. Obsahem aktivit je oběd, odpočinkové činnosti, zájmové činnosti, rekreační činnosti, příprava na vyučování, kulturní akce, procházky, výlety, akce přímo v budově školy nebo školní družiny.

V praxi je určitě vhodné zpestřovat školní družiny různými aktivitami a akcemi, poněvadž to má na děti příznivý vliv v rozvoji osobnosti. Cílem aktivit, programů a akcí je objevování a poznávání, což spěje k rozšiřování dovedností a nových zážitků. V dětech to vyvolává pozitivní nálady a buduje lepší vztah ke školní družině.

Jaké má školní družina prostorové možnosti a vybavení?

Tabulka 2: Prostorové možnosti a vybavení školních družin

„Jaké má školní družina prostorové možnosti a vybavení?“

	Speciální prostory	Speciální vybavení	Speciální třídy
ZŠ a MŠ Weberova	Hudební učebna, knihovna, venkovní učebna, sportovní hřiště	Ne	Ne
ZŠ a MŠ Barrandov	Kuchyňka, hudební učebna, venkovní učebna, sportovní hřiště	Trampolíny, venkovní pítka	Ano
ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích	Ne	Relaxační vybavení, dřevěné patro	Ne
ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu	Sportovní atletické hřiště	Relaxační vybavení	Ano

Zdroj: Autor

V tabulce jsou vypsány speciální prostory a vybavení školních družin. Za běžné prostory se považuje: třída, tělocvična, školní zahrada a pískové hřiště. Za běžné vybavení se považuje: koberec, hračky, společenské hry, pomůcky na kreativní, sportovní a hudební činnosti, knihy a projektor.

Pro praxi je rozhodně dobré vylepšovat vybavení školních družin nějakou zvláštností, přece jen vybavení a prostředí spolu úzce souvisí. Když jsou děti spokojeny s vybavením, znamená to, že i prostředí na ně působí dobře. Úplně nejlepší je, když školní družina má svou vlastní třídu, jelikož si ji může uzpůsobit vlastním potřebám a nemusí brát ohledy na to, že přes den tam probíhá výuka. Bohužel, ne všude je to možné.

Jaké jsou podmínky vychovatelů ve školní družině?

Tabulka 3: Podmínky vychovatelů ve školní družině

„Jaké jsou podmínky vychovatelů ve školní družině?“

	Počet vychovatelů	Zázemí
ZŠ a MŠ Weberova	9	Kabinet
ZŠ a MŠ Barrandov	14	Kabinet nebo třída
ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích	3	Kabinet
ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu	9	Vlastní budova pro školní družinu

Zdroj: Autor

Ve školních družinách je vychovatelů stejný počet jako oddělení, to znamená, že na každé oddělení je 1 vychovatel. Zázemí mají všichni vychovatelé, což je v praxi velmi důležité. Nejen děti potřebují vyhovující prostředí, ale i vychovatelé jako zaměstnanci vyžadují svůj prostor klidu na přípravy.

Kolik žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností navštěvují dotazované oddělení školní družiny, je třeba speciální přístup?

Tabulka 4: Situace žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností ve školní družině

„Kolik žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností navštěvují dotazované oddělení školní družiny, je třeba speciální přístup?“

	Počet	Speciální přístup
ZŠ a MŠ Weberova	5	Spíše ne
ZŠ a MŠ Barrandov	3	Spíše ne
ZŠ a MŠ Hnízdo v Úněticích	3	Spíše ne
ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu	2	Vůbec ne

Zdroj: Autor

Výsledky zjistily, že i přes počet žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností není v zásadě třeba speciálního přístupu. V ZŠ a MŠ Na Dlouhém lánu není speciální přístup vyžadován dokonce vůbec.

ZÁVĚR

V předkládané bakalářské práci jsem zpracovala téma zaměřené na aspekty činnosti práce vychovatele školní družiny konkrétně orientované na žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností. Učinila jsem to na základě studia odborné literatury a provedení výzkumu. V rámci zpracování jsem chtěla přiblížit systém vybraných školních družin, a jak jí vnímají právě žáci se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností.

Hlavním důvodem pro zpracování tohoto tématu bylo, že sama jsem zaměstnána ve školní družině jako vychovatelka. Své zkušenosti či poznatky ráda předávám dětem, a tak mi přišlo zajímavé a poučné zaměřit se na konkrétní problematiku s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností. Měla jsem možnost získat tak nové informace a hlouběji proniknout do tématu. Nové poznatky považuji za vhodné pro můj osobní rozvoj a slouží mi jako inspirace pro práci s dětmi.

Bakalářskou práci jsem strukturovala na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části bakalářské práce jsem přiblížila čtyři kapitoly. První kapitola se zabývala školní družinou na základní škole. Druhá kapitola, žáci se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností a jejich místo v systému práce školní družiny, charakterizovala speciální vzdělávací poruchy školních dovedností, mladší školní věk a systém práce s těmito žáky. Třetí kapitola, aktivity vychovatele, popisovala předpoklady na jeho osobnost a přiblížila, jaké požadavky jsou na něj kladeny při výchovné práci. Poslední kapitola teoretické části o metodách práce s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností ve školní družině definovala podpůrné metody, které je možné využít při práci s těmito žáky.

Praktická část této bakalářské práce byla výzkumnou částí. K výzkumu se využilo dotazníkové šetření a rozhovor ve vybraných školních družinách. Dále bylo obsahem popsání systému školní družiny, ve které pracuji.

Dotazníky se předkládaly dětem navštěvujícím dané oddělení školní družiny. Cílem dotazníku bylo poukázat na pozitivní rozvoj edukace žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností, na jejich motivaci a na jejich vztahy a dynamiku ve skupině dětí školní družiny.

Rozhovor se uskutečnil s vychovatelkami školních družin, které vedou oddělení, v němž se předkládal dotazník. U rozhovoru se kladlo za cíl, porovnat postupy jejich práce a podmínky pracovního prostředí v konkrétním zařízení. Získané informace následně sloužily k porovnávání systémů školních družin.

Popis školní družiny předcházel rozhovoru, kvůli stanovení potřebných údajů, které v něm pak bylo třeba zjistit. Popis školní družiny se týkal místa, kde pracuji, konkrétně ZŠ a MŠ Weberova. Byl to také jeden z cílů bakalářské práce, neboť se z něj pak vycházelo při stanovování výzkumných otázek. Po celém procesu se tedy mohlo provést srovnání mezi čtyřmi školními družinami a nahlédnout do jejich systému práce.

Myslím, že cíle bakalářské práce jsem splnila. S pomocí dotazníků i rozhovorů se potvrdilo, že na žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností má školní družina příznivý vliv, poněvadž jsou bráni na stejné úrovni jako zbytek dětí. Žáci jsou zapojeni do všech aktivit v oddělení školní družiny, mají možnost se plně rozvíjet, projevovat svou individualitu osobnosti, a zároveň dodržovat pravidla, která jsou stanovena pro všechny stejně.

Z výsledků se také zjistilo, že žádný žák se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností nemá výraznější potíže, které by vychovatelka musela nějak speciálně řešit. Motivace a začlenění těchto žáků je všude splněno v plné míře.

Sjednocování výsledků v praktické části nebylo tak snadné, jak se ze začátku stanovování cílů zdálo. Co se týká výzkumů, zjistila jsem, že všechny školní družiny fungují víceméně stejně, což jsem, dá se říct i předpokládala. Načerpání nových znalostí z odborné literatury bylo přínosné a poučné do praxe, při práci s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností se to jistě hodí.

Domnívám se, že by tato bakalářská práce mohla být využita jako studijní materiál nebo při nejmenším alespoň sloužit k inspiraci, jako výzkumný materiál. Mně osobně práce rozšířila povědomí o fungování jiných školních družin.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- [1] BALKOVÁ, K., 2010. Náměty pro školní družinu: deset projektů s konkrétními činnostmi. Vydání druhé. Praha: Portál, 152 stran. ISBN 978-80-7367-802-9.
- [2] BARTOŇOVÁ, M., 2010. Kapitoly ze specifických poruch učení: vymezení současné problematiky. Vydání druhé. Brno: Masarykova univerzita, 128 stran. ISBN 978-80-210-5299-4.
- [3] CANFIELD, J. a H. WELLS, 1995. Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků. Praha: Portál, 198 stran. ISBN 80-7178-028-6.
- [4] HÁJEK, B., B. HOFBAUER a J. PÁVKOVÁ, 2011. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy ve výchově. Praha: Portál, 240 stran. ISBN 978-80-262-0030-7.
- [5] HÁJEK, B., J. PÁVKOVÁ, a kol., 2003. Školní družina. Vydání první. Praha: Portál, 160 stran. ISBN 80-7178-751-5.
- [6] HOFBAUER, B., 2004. Děti, mládež a volný čas. Vydání první. Praha: Portál, 176 stran. ISBN 80-7178-927-5.
- [7] HOLEJŠOVSKÁ, A., 2009. Zájmová činnost ve školní družině. Vydání první. Praha: Portál, 232 stran. ISBN 978-80-7367-586-8.
- [8] KOCUROVÁ, M., 2001. Integrace žáků se specifickou poruchou učení. Vydání první. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 229 stran. ISBN 80-7290-060-9.
- [9] LANGMEIER, J. a D. KREJČÍKOVÁ, 2006. Vývojová psychologie. Vydání čtvrté. Praha: Grada, 368 stran. ISBN 80-247-1284-9.
- [10] MATĚJČEK, Z., 1995. Dyslexie: specifické poruchy čtení. Vydání třetí. Jinočany: H & H, 269 stran. ISBN 80-85787-27-X.
- [11] MERTIN, V. a A. KUCHARSKÁ, 2007. Integrace žáků se specifickými poruchami učení – od stanovení diagnostických kritérií k poskytování péče všem potřebným žákům:

závěrečná zpráva rezortního projektu MŠMT. Vydání první. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství České republiky, 55 stran. ISBN 978-80-86856-40-7.

[12] MÜLLER, O., 2001. Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole. Vydání první. Olomouc: Univerzita Palackého, 289 stran. ISBN 80-244-0231-9.

[13] PÁVKOVÁ, J., B. HÁJEK, B. HOFBAUER, V. HRDLIČKOVÁ a A. PAVLÍKOVÁ., 2002. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. Vydání třetí. Praha: Portál, 231 stran. ISBN 80-7178-711-6.

[14] PIPEKOVÁ, J. a kol., 1998. Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno: Paido, 234 stran. ISBN 80-85931-65-6.

[15] POKORNÁ, V., 2010. Vývojové poruchy učení v dětství a v dospělosti. Vydání první. Praha: Portál, 240 stran. ISBN 978-80-7367-773-2.

[16] RENOTIÉROVÁ M. a L. LUDÍKOVÁ., 2006. Speciální pedagogika. Vydání čtvrté. Olomouc: Univerzita Palackého, 313 stran. ISBN 80-244-1475-9.

[17] SMEČKOVÁ, G., 2013. Specifické poruchy školních dovedností: vstup do problematiky. Vydání první. Olomouc: Univerzita Palackého, 95 stran. ISBN 978-80-244-3718-7.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Systém školní družiny	- 53 -
Tabulka 2: Prostorové možnosti a vybavení školních družin.....	- 55 -
Tabulka 3: Podmínky vychovatelů ve školní družině.....	- 56 -
Tabulka 4: Situace žáků se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností ve školní družině	- 57 -

Seznam grafů

Graf 1: Rozdělení podle pohlaví.....	- 35 -
Graf 2: Rozdělení podle tříd.....	- 36 -
Graf 3: Názor na oblíbenost školní družiny	- 37 -
Graf 4: Vyjádření ke kolektivu ve školní družině	- 38 -
Graf 5: Vyjádření spokojenosti s vychovatelkou.....	- 39 -
Graf 6: Vyjádření názoru na výlety se školní družinou	- 40 -
Graf 7: Názor na oblíbené aktivity	- 41 -
Graf 8: Označkování školní družiny.....	- 42 -
Graf 9: Názor na změny ve školní družině.....	- 43 -
Graf 10: Vyjádření spokojenosti se školní družinou	- 44 -

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Veronika Kramářová

Obor: speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Aspekty činnosti práce vychovatele školní družiny s žáky se speciálními vzdělávacími poruchami školních dovedností

Rok: 2019

Počet stran textu bez příloh: 51

Počet titulů českých použitých zdrojů: 17

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.